
7. VYRIAUSYBĖ

7.1. VYRIAUSYBĖS KONSTITUCINIS STATUSAS

Vyriausybės konstitucinis statusas

Konstitucinio Teismo 1998 m. sausio 10 d. nutarimas

Lietuvos vykdomosios valdžios institucijų sistemoje Vyriausybė, įgyvendinanti valstybinį valdymą, užima išskirtinę vietą. Vyriausybė – kolegiali bendros kompetencijos institucija. Ją sudaro Ministras Pirmininkas ir ministrai. Konstitucijos 94 straipsnyje nustatyta, kad Vyriausybė tvarko krašto reikalus, saugo šalies teritorijos neliečiamybę, garantuoja valstybės saugumą ir viešąją tvarką, vykdo įstatymus ir Seimo nutarimus dėl įstatymų įgyvendinimo, taip pat Respublikos Prezidento dekretus, koordinuoja ministerijų ir kitų Vyriausybės įstaigų veiklą, rengia valstybės biudžeto projektą ir teikia jį Seimui, vykdo valstybės biudžetą, teikia Seimui biudžeto įvykdymo apyskaitą, rengia ir teikia Seimui svarstyti įstatymų projektus, užmezga diplomatinčius santykius ir palaiko ryšius su užsienio valstybėmis bei tarptautinėmis organizacijomis, vykdo kitas pareigas, kurias jai paveda Konstitucija ir įstatymai. Vyriausybės galias apibrėžia Konstitucija ir įstatymai. Vyriausybė solidariai atsako Seimui už bendrą Vyriausybės veiklą. Ministrai, vadovaudami jiems pavestoms valdymo sritims, yra atsakingi Seimui, Respublikos Prezidentui ir tiesiogiai pavaldūs Ministrui Pirmininkui.

Vyriausybės atskaitingumas Tautos atstovybei

Konstitucinio Teismo 2002 m. gruodžio 24 d. nutarimas

Pagal Konstituciją Seimas vykdo parlamentinę Vyriausybės kontrolę. Seimo reikavimu Vyriausybė arba atskiri ministrai turi atsiskaityti Seime už savo veiklą (Konstitucijos 101 straipsnio 1 dalis). Taigi valstybės valdžių padalijimas Konstitucijoje suponuoja ir Vyriausybės – vykdomosios valdžios kolegialios institucijos atskaitingumą įstatymų leidžiamajai valdžiai – Tautos atstovybei.

Vyriausybės konstitucinis statusas

Konstitucinio Teismo 2004 m. gruodžio 13 d. nutarimas

Konstitucijoje yra nustatyti vykdomosios valdžios institucijų sistemos pagrindai, taip pat aukščiausiųjų vykdomosios valdžios institucijų įgaliojimai. Lietuvos valstybės konstitucinei santvarkai yra būdingas dualistinės (sudvejintos) vykdomosios valdžios modelis: vykdomąją valdžią Lietuvoje vykdo Respublikos Prezidentas – valstybės vadovas bei Vyriausybė.

<...>

Vyriausybė yra kolegiali vykdomosios valdžios institucija (Konstitucinio Teismo 1998 m. sausio 10 d. nutarimas). Konstitucijos 91 straipsnyje nustatyta, kad Lietuvos Respublikos Vyriausybę sudaro Ministras Pirmininkas ir ministrai; pagal Konstitucijos 98 straipsnio 1 dalį ministras *inter alia* vadovauja ministerijai. Pagal Konstitucijos 94 straipsnio 3 punktą Vyriausybė koordinuoja ministerijų ir kitų Vyriausybės įstaigų veiklą. Konstitucijoje nurodyta tik viena ministro pareigybė – krašto apsaugos ministras (Konstitucijos 140 straipsnio 1 dalis); taigi pagal Konstituciją Lietuvoje negali nebūti Krašto apsaugos ministerijos. Konstitucinis Teismas, aiškindamas Konstitucijos 94 straipsnio 3 punkte nustatytą teisinį reguliavimą, 1999 m. lapkričio 23 d. nutarime yra konstatavęs, kad Konstitucijoje nėra atskleidžiama, kokios įstaigos yra laikomos „Vyriausybės įstaigomis“,

taip pat nėra nurodoma, koks yra minėtų Vyriausybės įstaigų teisinis statusas. Tai nustatyti paliekama įstatymų leidėjui, turinčiam šioje srityje diskreciją (ją riboja Konstitucija). Kita vertus, kai kurios Vyriausybės institucijos Konstitucijoje yra nurodytos; antai Konstitucijos 123 straipsnio 2 ir 3 dalyse yra įtvirtinta Vyriausybės atstovo, turinčio įgaliojimus prižiūrėti, ar savivaldybės laikosi Konstitucijos ir įstatymų, ar vykdo Vyriausybės sprendimus, institucija. Šiame kontekste paminėtina ir tai, kad Konstitucijos 123 straipsnio 1 dalyje nustatyta, jog aukštesniuose administraciniuose vienetuose įstatymo nustatyta tvarka valdymą organizuoja Vyriausybė; taigi įstatymų leidėjas turi pareigą ne tik įsteigti aukštesniuose administraciniuose organuose, bet ir numatyti Vyriausybės institucijas, per kurias Vyriausybė organizuotą valdymą aukštesniuose administraciniuose vienetuose.

Pažymėtina, kad Respublikos Prezidento ir Vyriausybės, kaip dviejų dualistinės (sudvejintos) vykdomosios valdžios atšakų, įgaliojimai yra skirtingi, vienas kito atžvilgiu autonomiškai, savarankiškai. Kita vertus, Konstitucijoje yra *expressis verbis* nurodyti tie Respublikos Prezidento ir Vyriausybės įgaliojimai, kuriuos Respublikos Prezidentas ir Vyriausybė įgyvendina kartu. Antai Konstitucijos 85 straipsnyje *inter alia* nustatyta: „Kad Respublikos Prezidento dekretai, nurodyti Konstitucijos 84 straipsnio 3, 15, 17 ir 21 punktuose turėtų galią, jie privalo būti pasirašyti Ministro Pirmininko arba atitinkamo ministro.“ Pagal Konstitucijos 84 straipsnio 1 punktą Respublikos Prezidentas *inter alia* kartu su Vyriausybe vykdo užsienio politiką. Pažymėtina ir tai, kad, paisant Konstitucijos, įstatymu gali būti nustatytas ir toks teisinis reguliavimas, pagal kurį tam tikros valstybės institucijos būtų įsteigtos prie Respublikos Prezidento – valstybės vadovo.

Vyriausybės konstitucinis statusas; pagal Konstituciją negalima tokia situacija, kad valstybėje nebūtų veikiančios Vyriausybės

Konstitucinio Teismo 2020 m. rugpjūčio 28 d. nutarimas

<...> Konstitucinis Teismas yra konstatavęs, jog Lietuvos vykdomosios valdžios institucijų sistemoje Vyriausybė, įgyvendinanti valstybinį valdymą, užima išskirtinę vietą (*inter alia* 1998 m. sausio 10 d., 2004 m. gruodžio 13 d., 2018 m. kovo 8 d. nutarimai). <...> Vyriausybė yra valstybės funkcionavimą užtikrinanti vykdomosios valdžios institucija. Vyriausybė yra kolegiali vykdomosios valdžios institucija, įgyvendinanti valstybinį valdymą (*inter alia* 2010 m. gegužės 13 d., 2018 m. kovo 2 d., 2018 m. lapkričio 25 d. nutarimai).

Pagal Konstituciją Vyriausybė nepertraukiamai įgyvendina vykdomąją valdžią (1998 m. sausio 10 d. nutarimas). Pagal Konstitucijos 94 straipsnį Vyriausybė: tvarko krašto reikalus, saugo Lietuvos Respublikos teritorijos neliečiamybę, garantuoja valstybės saugumą ir viešąją tvarką (1 punktas); vykdo įstatymus ir Seimo nutarimus dėl įstatymų įgyvendinimo, taip pat Respublikos Prezidento dekretus (2 punktas); koordinuoja ministerijų ir kitų Vyriausybės įstaigų veiklą (3 punktas); rengia valstybės biudžeto projektą ir teikia jį Seimui; vykdo valstybės biudžetą, teikia Seimui biudžeto įvykdymo apyskaitą (4 punktas); rengia ir teikia Seimui svarstyti įstatymų projektus (5 punktas); užmezga diplomatinius santykius ir palaiko ryšius su užsienio valstybėmis ir tarptautinėmis organizacijomis (6 punktas); vykdo kitas pareigas, kurias Vyriausybei paveda Konstitucija ir kiti įstatymai (7 punktas). Vyriausybės įgaliojimai taip pat yra nustatyti Konstitucijos 84 straipsnio 3 punkte, 89 straipsnio 1 dalyje, 123 straipsnio 1 dalyje, 128 straipsnio 1 dalyje ir kt.

Atsižvelgiant į tai, konstatuotina, jog pagal Konstituciją negalima tokia situacija, kad valstybėje nebūtų veikiančios Vyriausybės kaip valstybės funkcionavimą užtikrinančios ir nepertraukiamai įgyvendinančios valstybinį valdymą kolegialios vykdomosios valdžios institucijos, t. y. nei pagal Konstituciją įgaliojimus veikti turinčios Vyriausybės, nei Vyriausybės, kuriai pagal Konstituciją būtų pavesta eiti pareigas bent laikinai.

7.2. VYRIAUSYBĖS FORMAVIMAS. ĮGALIOJIMŲ GRAŽINIMAS. ATSISTATYDINIMAS

Įgaliojimų Vyriausybei veikti suteikimas; Vyriausybės programos teisinė reikšmė
(Konstitucijos 67 straipsnio 7 punktą, 92 straipsnio 5 dalis)

Konstitucinio Teismo 1998 m. sausio 10 d. nutarimas

Seimas, pritardamas Vyriausybės programai, Vyriausybei suteikia įgaliojimus veikti. Taip įgyvendinamos Vyriausybės veiklą reguliuojančios Konstitucijos normos, įtvirtinančios Vyriausybės atsakomybės Seimui principą. Konstitucinėje valdžių struktūroje įtvirtinta, kad tik Seimo pasitikėjimą turinti Vyriausybė gali vykdyti savo įgaliojimus. Teisinė tokių įgaliojimų suteikimo forma – balsavimas Seime pritariant Vyriausybės programai.

Vyriausybės programos pagrindas yra parlamento rinkimus laimėjusių politinių jėgų programos, tačiau jų nuostatos tik per Vyriausybės programą įgyja teisinę reikšmę įpareigojamos tiek Vyriausybei, tiek ją palaikančią Seimo daugumą atitinkamai veikti. Toks Vyriausybės programos teisinės reikšmės pripažinimas – būdingas parlamentinės demokratijos ypatumas. Jis įtvirtintas Konstitucijos 67 straipsnio 7 punkto ir 92 straipsnio 5 dalies normose.

Būtent dėl to Respublikos Prezidentui tenka skirti Seimo daugumos palaikomą Ministrą Pirmininką ir tvirtinti tokią Vyriausybę, kurios programai Seimas gali pritarti posėdyje dalyvaujančių narių balsų dauguma. Kitaip nebus suformuota valstybės funkcionavimą užtikrinanti vykdomosios valdžios institucija. Vyriausybė, siekdama įgyti Seimo pasitikėjimą, numatydamą savo veiklos kryptis tam tikram laikotarpiui, privalės atsižvelgti į galimą Seimo narių pritarimą ar nepritarimą. Seimas, išreiškdamas pasitikėjimą Vyriausybės programa, įsipareigoja prižiūrėti, kaip Vyriausybė veiks įgyvendindama programą. Vyriausybės programa – Vyriausybės politinės-teisinės atsakomybės Seimui pagrindas, nes ji solidarai atsako Seimui už bendrą savo veiklą. Vyriausybei įgaliojimus veikti suteikęs Seimas gali pareikšti nepasitikėjimą Vyriausybei ar Ministrui Pirmininkui. Nepasitikėjimo pareiškimo padarinys – Vyriausybės atsistatydinimas.

Taigi Vyriausybės programa vertintina kaip teisinis dokumentas, kuriame išdėstytos tam tikro laikotarpio valstybės veiklos gairės. Jis skelbtinas „Valstybės žiniuose“. Kartu ne mažiau svarbi yra jos, kaip teisinės formos, sąlygojančios Vyriausybę formuojančių institucijų veiksmus ir užtikrinančios Vyriausybės bei šių institucijų tarpusavio sąveiką, reikšmė.

<...>

Pagal Konstituciją Vyriausybė nepertraukiamai įgyvendina vykdomąją valdžią. Vyriausybės veikla grindžiama Seimo, pritarusio jos programai, pasitikėjimu.

Vyriausybės programa yra privaloma atitinkamai Vyriausybei visą jos įgaliojimų laiką. Nauja Vyriausybė, prašydama įgaliojimų veikti, pateikia Seimui svarstyti savo programą. Seimas, pritardamas Vyriausybės programai, pasitikėjimą Vyriausybei iš principo išreiškia savo įgaliojimų laikui. Žinoma, tai nereiškia, kad Vyriausybei atsistatydinus bus tvirtinama ta pati programa.

Vyriausybės formavimas

Konstitucinio Teismo 1998 m. sausio 10 d. nutarimas

Vyriausybę – kolegialią vykdomosios valdžios instituciją formuoja Seimas ir Respublikos Prezidentas, tačiau jų vaidmuo ir uždaviniai nevienodi. Respublikos Prezidentas šiame procese dalyvauja kaip valstybės vadovas, atliekantis Konstitucijoje numatytas funkcijas, tuo tarpu Seimas veikia kaip tautos atstovybė, kuriai atsakinga Vyriausybė.

Įgaliojimų Vyriausybei veikti suteikimas ir jos veiklos kontrolė – svarbi Seimo kompetencijos sritis. Konstitucijos 67 straipsnyje numatytos šios Seimo prerogatyvos: Seimas pritaria ar nepitaria Respublikos Prezidento teikiamai Ministro Pirmininko kandidatūrai, svarsto Ministro Pirmininko pateiktą Vyriausybės programą ir sprendžia, ar jai pritarti, prižiūri Vyriausybės veiklą, gali reikšti nepasitikėjimą Ministru Pirmininku ar ministru ir kt. Kaip nustatyta Konstitucijos 96 straipsnio 1 dalyje, Vyriausybė yra solidariai atsakinga Seimui už bendrą Vyriausybės veiklą. <...>

Respublikos Prezidento ir Vyriausybės santykius reguliuoja Konstitucijos normos, nustatančios, kad Respublikos Prezidentas Seimo pritarimu skiria Ministrą Pirmininką, paveda jam sudaryti Vyriausybę ir tvirtina jos sudėtį. Jis Seimo pritarimu atleidžia Ministrą Pirmininką, priima Vyriausybės grąžinamus įgaliojimus išrinkus naują Seimą ir paveda jai eiti pareigas, kol bus sudaryta Vyriausybė, priima Vyriausybės atsistatydinimą ir prireikus paveda jai toliau eiti pareigas arba paveda vienam iš ministrų eiti Ministro Pirmininko pareigas, kol bus sudaryta nauja Vyriausybė. Respublikos Prezidentas Vyriausybei atsistatydinus ar grąžinus savo įgaliojimus ne vėliau kaip per 15 dienų teikia Seimui svarstyti Ministro Pirmininko kandidatūrą, Ministro Pirmininko teikimu skiria ir atleidžia ministrus ir t. t.

<...> Pagal Europos konstitucinę tradiciją prezidentas vyriausybės vadovu skiria tą asmenį, kurį remia parlamento dauguma. Tokios konstitucinės praktikos laikomasi ir Lietuvoje.

Seimo ir Respublikos Prezidento įgaliojimų Vyriausybės formavimo srityje analizė leidžia teigti, kad šiame procese Respublikos Prezidento veiklos svarbiausias uždavinys – laiduoti valdžios institucijų sąveiką. Formuojant Vyriausybę jo veiksmus visų pirma turėtų lemti pareiga veikti taip, kad būtų sudaryta veiksminga, t. y. turinti Seimo pasitikėjimą, Vyriausybė.

Taigi remiantis parlamentinės demokratijos principais, įtvirtintais Konstitucijoje, darytina prielaida, kad Respublikos Prezidentas negali laisvai pasirinkti Ministro Pirmininko ar ministrų kandidatūrų, nes visais atvejais minėtų pareigūnų skyrimas priklauso nuo Seimo pasitikėjimo ar nepasitikėjimo jais. Kartu negalima ignoruoti ir to, kad Respublikos Prezidentas, būdamas vykdomosios valdžios dalis, turi tam tikrų politinio poveikio galimybių Vyriausybės personalinės sudėties formavimui.

Vyriausybės įgaliojimų grąžinimas išrinkus Respublikos Prezidentą (Konstitucijos 80, 82 straipsniai, 92 straipsnio 4 dalis)

Konstitucinio Teismo 1998 m. sausio 10 d. nutarimas

Konstitucinis Teismas, analizuodamas Vyriausybės įgaliojimų grąžinimo klausimą, pažymi, kad Konstitucijos 92 straipsnio 4 dalies normos negalima aiškinti ją atribojus nuo kitų Konstitucijos normų. Konstitucinės normos, reguliuojančios įvairius Vyriausybės formavimo aspektus, Seimo, Respublikos Prezidento, Vyriausybės tarpusavio santykius, išdėstytos ne viename Konstitucijos skirsnyje ar straipsnyje. Konstitucija – vientisas aktas, todėl prioritetas šiuo atveju turi būti teikiamas sisteminiam aiškinimui. Aiškinant Konstitucijos 92 straipsnio 4 dalies normos turinį svarbu atsižvelgti ir į normos priėmimo tikslą.

Konstitucijos 82 straipsnyje nustatyta: „Išrinktas Respublikos Prezidentas savo pareigas pradeda eiti rytojaus dieną pasibaigus buvusio Respublikos Prezidento kadencijai, po to, kai Vilniuje, dalyvaujant Tautos atstovams – Seimo nariams, prisiekia Tautai būti ištikimas Lietuvos Respublikai ir Konstitucijai, sąžiningai eiti savo pareigas ir būti visiems lygiai teisingas.“

Valstybėse, kuriose prezidentas renkamas visuotiniuose rinkimuose, paprastai tarp rinkimų rezultato paskelbimo ir prezidento pareigų ėjimo pradžios yra tam tikras laikotarpis. Tuo metu kadenciją baigiantis prezidentas toliau eina savo pareigas, dirba parlamentas

ir jo pasitikėjimą turinti vyriausybė, kurią formuojant dalyvavo šalies vadovas. Pakankamai ilga pauzė paaiškinama tuo, kad reikia tam tikro laiko pasitraukiančiam prezidentui pasirengti valstybės vadovo pareigų perdavimui, o naujajam – pasirengti pareigų priėmimui.

Toks laikotarpis nustatytas ir Lietuvos Respublikos Konstitucijos 80 straipsnyje. Per šį laikotarpį kadenciją baigiantis Respublikos Prezidentas tebėra valstybės vadovas. Jam priklauso visi pagal Konstituciją valstybės vadovui suteikti įgaliojimai. Tik jis vienas gali juos vykdyti. Naujai išrinktas Respublikos Prezidentas nuo galutinių rinkimų rezultatų paskelbimo iki priesaikos davimo valstybės vadovo įgaliojimų dar neturi. Vyriausybė, kurią sudarant dalyvavo kadenciją baigiantis Respublikos Prezidentas, toliau vykdo savo įgaliojimus.

Priešiekus naujajam Respublikos Prezidentui, nutrūksta buvusiojo Respublikos Prezidento įgaliojimai, kartu nutrūksta ir Vyriausybės ryšys su valstybės vadovu, kuris taip pat ją formavo. Konstitucinis Teismas, remdamasis konstitucinių normų analize, daro išvadą, kad Vyriausybė privalo grąžinti įgaliojimus naujai išrinktam Respublikos Prezidentui priešiekus ir pradėjus eiti pareigas.

<...> Konstitucinis Teismas, interpretuodamas Konstitucijos 80, 82 straipsnių ir 92 straipsnio 4 dalies normas, daro išvadą, kad Vyriausybės įgaliojimai turėtų būti grąžinami Respublikos Prezidentui tą dieną, kai jis pradeda eiti savo pareigas. Šis aiškinimas pagrįstas tuo, kad Konstitucijoje nenumatytas joks kitas terminas.

Vyriausybės atsistatydinimo samprata ir pagrindai (Konstitucijos 101 straipsnio 2, 3 dalys)

Konstitucinio Teismo 1998 m. sausio 10 d. nutarimas

Vyriausybės atsistatydinimo pagrindai įtvirtinti Konstitucijos 101 straipsnio 3 dalyje. Joje nustatyta, kad Vyriausybė privalo atsistatydinti šiais atvejais:

- 1) kai Seimas du kartus iš eilės nepitaria naujai sudarytos Vyriausybės programai;
- 2) kai Seimas visų Seimo narių balsų dauguma slaptu balsavimu pareiškia nepasitikėjimą Vyriausybe ar Ministru Pirmininku;
- 3) kai Ministras Pirmininkas atsistatydina ar miršta;
- 4) po Seimo rinkimų, kai sudaroma nauja Vyriausybė.

Be to, atsistatydinti turi ir Vyriausybė, kuri, pasikeitus daugiau kaip pusei ministrų, iš naujo negauna Seimo įgaliojimų (Konstitucijos 101 straipsnio 2 dalis).

Konstitucinis Teismas pažymi, kad šis Vyriausybės atsistatydinimo pagrindų sąrašas yra baigtinis.

Akivaizdu, kad viena iš svarbiausių atsistatydinimo priežasčių – Seimo pasitikėjimo Vyriausybe praradimas ar neįgijimas. Tačiau nepasitikėjimo raiškos formos Konstitucijoje numatytos įvairios: vienu atveju Seimas nepasitikėjimą išreiškia tiesiogiai, kitu – du kartus iš eilės nepritardamas naujai sudarytos Vyriausybės programai, trečiuoju atveju Vyriausybė turi pakartotinai, t. y. iš naujo, gauti Seimo įgaliojimus. Pagaliau kitais dviem atvejais preziumuojama, kad Vyriausybė neteko Seimo pasitikėjimo, t. y. įgaliojimų veikti: pirma, kai Ministras Pirmininkas atsistatydina ar miršta, antra, po Seimo rinkimų.

Taigi Vyriausybės atsistatydinimas reiškia, kad jos veikla pasibaigia. Po atsistatydinimo, o Konstitucijos 101 straipsnio 3 dalies 4 punkte numatytu atveju dar iki jo, pradedama naujos Vyriausybės formavimo procedūra.

Vyriausybės atsistatydinimo ir įgaliojimų grąžinimo teisinių padarinių skirtumai; įgaliojimų gavimas iš naujo po Respublikos Prezidento rinkimų (Konstitucijos 84, 92, 101 straipsniai)

Konstitucinio Teismo 1998 m. sausio 10 d. nutarimas

Be „Vyriausybės atsistatydinimo“ sąvokos, Konstitucijoje vartojama ir sąvoka „Vyriausybės įgaliojimų grąžinimas“. <...> Vyriausybės atsistatydinimo pagrindai yra išsamiai išvardyti Konstitucijos 101 straipsnyje. Jų esmę sudaro Seimo pasitikėjimo Vyriausybe netekimas ar neįgijimas. Tuo tarpu Vyriausybės įgaliojimų grąžinimas yra numatytas dviem atvejais: pirmu – po Seimo rinkimų, ir antru – po Respublikos Prezidento rinkimų (Konstitucijos 92 straipsnio 4 dalis).

Taigi galima daryti išvadą, jog būtinybę Vyriausybei grąžinti įgaliojimus lemia tai, kad baigiasi vieno iš Vyriausybę sudariusių subjektų įgaliojimai. Tačiau konstitucinėse normose minėtųjų subjektų pasikeitimui ir jų įtakai Vyriausybės formavimui teikiama skirtinga reikšmė. Antai po Seimo rinkimų Vyriausybė privalo ne tik grąžinti savo įgaliojimus, bet ir atsistatydinti (Konstitucijos 101 straipsnio 3 dalies 4 punktas). Taigi šiuo atveju įgaliojimų grąžinimas yra pirmas žingsnis į privalomą, Konstitucijoje įsakmiai nurodytą Vyriausybės atsistatydinimą. Akivaizdu, kad po Seimo rinkimų nebelineka subjekto, iš kurio Vyriausybė gavo pasitikėjimą ir įgaliojimus veikti, todėl ji ir privalo atsistatydinti.

Po Seimo rinkimų Respublikos Prezidentas, vadovaudamasis Konstitucijos 84 straipsnio 6 punktu, priima Vyriausybės grąžinamus įgaliojimus ir paveda jai eiti pareigas, kol bus sudaryta nauja Vyriausybė. Respublikos Prezidentas ne vėliau kaip per 15 dienų teikia Seimui svarstyti naujo Ministro Pirmininko kandidatūrą. Taip pradedama formuoti nauja Vyriausybė. Kai sudaroma nauja Vyriausybė, įgaliojimus grąžinusi Vyriausybė atsistatydina (Konstitucijos 101 straipsnio 3 dalies 4 punktas).

Po Respublikos Prezidento rinkimų Vyriausybė taip pat grąžina savo įgaliojimus naujai išrinktam Respublikos Prezidentui. Tačiau Konstitucijos normose nenumatyta, kad tuomet Vyriausybė privalo atsistatydinti. Taip yra dėl to, kad pasikeitus valstybės vadovui toliau išlieka Seimo pasitikėjimas Vyriausybe. Todėl įgaliojimų grąžinimo po Respublikos Prezidento rinkimų atveju valstybės vadovo pavedimas toliau eiti pareigas turėtų būti duodamas tai pačiai Vyriausybei. Tuo tarpu Vyriausybės atsistatydinimo atveju Respublikos Prezidentas gali pavesti Ministro Pirmininko pareigas eiti ir kitam Vyriausybės nariui.

Taigi Konstitucinis Teismas pabrėžia, kad nėra pagrindo sąvokas „Vyriausybės atsistatydinimas“ ir „Vyriausybės įgaliojimų grąžinimas“ laikyti tapačiomis. Jos susijusios su skirtingomis teisinėmis situacijomis. Tai lemia ir skirtingus teisinius padarinius.

Konstitucijos 84 straipsnio 8 punkte nustatyta, kad Vyriausybei atsistatydinus ar grąžinus įgaliojimus Respublikos Prezidentas ne vėliau kaip per 15 dienų teikia Seimui svarstyti Ministro Pirmininko kandidatūrą. Konstitucinis Teismas pažymi, kad šios normos esmę sudaro Respublikos Prezidento prerogatyva nustatyti laiku teikti Seimui svarstyti Ministro Pirmininko kandidatūrą. Čia vartojamas sąvokas „atsistatydinimas“ ar „įgaliojimų grąžinimas“ reikėtų interpretuoti tik atsižvelgiant į jau nurodytas aplinkybes.

Pažymėtina, kad Vyriausybės įgaliojimų grąžinimo po Respublikos Prezidento rinkimų konstitucinis reguliavimas Lietuvoje šiek tiek primena Prancūzijos III Respublikos laikų konstitucinę tradiciją, kai vyriausybė atsistatydindavo tiek po parlamento, tiek po prezidento rinkimų. Atsistatydinimas po prezidento rinkimų buvo vadinamas „mandagumo atsistatydinimu“ (*démision de courtoisie*). Po „mandagumo atsistatydinimo“ vyriausybė vėl būdavo patvirtinama iš naujo. Teigiama, kad ši procedūra prasminga dėl vyriausybės ryšio su valstybės vadovu ir kad ji atspindi tam tikras valdymo modelio raidos tendencijas.

Nors Lietuvos Respublikos Konstitucijoje įgaliojimų grąžinimui teikiamas kiek kitoks turinys, tačiau juo neabejotinai išreiškiama pagarba valstybės vadovo institucijai, pripažįstamas Respublikos Prezidento ir Vyriausybės santykių reikšmingumas. Konstitucijos 84, 92 ir 101 straipsnių turinio analizė leidžia teigti, kad toks įgaliojimų grąžinimas nesuportuoja Vyriausybės atsistatydinimo. Antraip Konstitucijoje būtų tiesiogiai nurodyta, kad po Respublikos Prezidento rinkimų Vyriausybė grąžina savo įgaliojimus ir atsistatydina. Grąžinusi įgaliojimus, Vyriausybė išlieka legitiimi.

Tačiau įgaliojimų grąžinimo procedūra yra ne tik tarpinstitucinio mandagumo išraiška – ji suteikia galimybę Respublikos Prezidentui patikrinti, ar Seimas ir toliau pasitiki Vyriausybe. Respublikos Prezidentas, remdamasis Konstitucijos 92 straipsniu, 84 straipsnio 8 punktu bei atsižvelgdamas į parlamentinės demokratijos tradiciją, Konstitucijos 84 straipsnio 8 punkte nustatyta tvarka teikia Seimui svarstyti įgaliojimus grąžinusios Vyriausybės Ministro Pirmininko kandidatūrą. Seimui pritarus Ministro Pirmininko kandidatūrai ir Respublikos Prezidentui paskyrus Ministrą Pirmininką bei patvirtinus jo pateiktos Vyriausybės sudėtį, jeigu nepasikeitė daugiau kaip pusė ministrų, tai reikštų, kad Vyriausybė yra iš naujo gavusi įgaliojimus veikti.

Jei Seimas nepritaria Ministro Pirmininko kandidatūrai, tai reikštų, kad Vyriausybė privalo atsistatydinti (Konstitucijos 101 straipsnio 3 dalies 2 punktas). Tai būtų konstitucinis pagrindas pradėti naujos Vyriausybės sudarymo procedūrą.

Vyriausybės konstitucinis statusas; įgaliojimų veikti gavimas; veiklos parlamentinė priežiūra; įgaliojimų gavimas iš naujo pasikeitus daugiau kaip pusei ministrų (Konstitucijos 92, 101 straipsniai)

Konstitucinio Teismo 1999 m. balandžio 20 d. nutarimas

Konstitucijos 101 straipsnio 2 dalyje nustatyta: „Kai pasikeičia daugiau kaip pusė ministrų, Vyriausybė turi iš naujo gauti Seimo įgaliojimus. Priešingu atveju Vyriausybė turi atsistatydinti.“

Šios Konstitucijos normos turinį galima atskleisti tik atsižvelgiant į Konstitucijoje įtvirtintą Vyriausybės sudarymo ir įgaliojimų veikti gavimo tvarką, tokių įgaliojimų gavimo iš naujo teisinį reglamentavimą ir į Seimo bei Vyriausybės tarpusavio teisinių santykių ypatumus.

Konstitucijos 5 straipsnis nustato, kad valstybės valdžią Lietuvoje vykdo Seimas, Respublikos Prezidentas ir Vyriausybė, Teismas. Ši Konstitucijos nuostata sudaro valstybės valdžių padalijimo ir pusiausvyros pagrindą. Vyriausybė yra kolegiali bendrosios kompetencijos valstybės valdymo institucija. Pagal Konstitucijos 94 straipsnį, ją sudaro Ministras Pirmininkas ir ministrai. Ministrą Pirmininką Seimo pritarimu skiria ir atleidžia Respublikos Prezidentas (Konstitucijos 92 straipsnio 1 dalis). Pagal Konstitucijos 92 straipsnio 3 dalį, Ministras Pirmininkas ne vėliau kaip per 15 dienų nuo jo paskyrimo pristato Seimui savo sudarytą ir Respublikos Prezidento patvirtintą Vyriausybę ir pateikia svarstyti jos programą.

Vyriausybės personalinę sudėtį suformuoja Ministras Pirmininkas ir Respublikos Prezidentas. Tačiau vien Vyriausybės sudėties patvirtinimo nepakanka, kad Vyriausybė galėtų pradėti veikti. Vyriausybė turi turėti Seimo pasitikėjimą. Todėl Konstitucijos 92 straipsnio 5 dalyje nustatyta, jog „nauja Vyriausybė gauna įgaliojimus veikti, kai Seimas posėdyje dalyvaujančių Seimo narių balsų dauguma pritaria jos programai“. Pritarimas Vyriausybės programai reiškia, kad Vyriausybei yra suteikiami įgaliojimai įgyvendinti jos programines nuostatas.

Seimas ne tik suteikia Vyriausybei įgaliojimus veikti, bet ir, vadovaudamasis Konstitucijos 67 straipsnio 9 punktu, prižiūri jos veiklą. Antai pagal Konstitucijos 101 straipsnio 1 dalį Seimo reikalavimu Vyriausybė arba atskiri ministrai turi už savo veiklą atsiskaityti Seime. Seimas visų Seimo narių balsų dauguma gali slaptu balsavimu pareikšti nepasitikėjimą Vyriausybe (Konstitucijos 101 straipsnio 3 dalies 2 punktas). Konstitucija numato ir kitus būdus, kuriais Seimas įgyvendina Vyriausybės priežiūrą.

Vyriausybės sudėtis dėl įvairių priežasčių gali pasikeisti. Pagal Konstitucijos 101 straipsnio 2 dalį, kai pasikeičia daugiau kaip pusė ministrų, Vyriausybė turi iš naujo gauti Seimo įgaliojimus, priešingu atveju Vyriausybė turi atsistatydinti. Įgaliojimų iš naujo gavimo institutas yra viena iš Vyriausybės parlamentinės priežiūros formų, kurią taikydamas Seimas gali patikrinti, ar Vyriausybėje pasikeitus daugiau kaip pusei ministrų tebevykdoma Vyriausybės programa, kuriai Seimas buvo pritaręs. Įgaliojimų iš naujo gavimo procedūrą reglamentuoja Seimo statutas.

Toks konstitucinis valdžios institucijų galių ir tarpusavio santykių reglamentavimas formuojant Vyriausybę ir suteikiant jai iš naujo įgaliojimus atspindi Konstitucijoje įtvirtintą valstybės valdžių padalijimo ir jų pusiausvyros principą.

Nustatant, kas laikytina ministrų pasikeitimu pagal Konstitucijos 101 straipsnio 2 dalį, esminę reikšmę turi ta aplinkybė, kad Vyriausybė yra kolegialiai veikianti ir solidariai Seimui atsakanti už savo bendrą veiklą institucija. Todėl pagal Konstituciją Vyriausybės įgaliojimų pradžia yra susieta su Seimo pritarimu jos programai, bet ne Vyriausybės personalinei sudėčiai. Svarstydamas, ar pritarti Vyriausybės programai, Seimas nesprenžia Vyriausybės personalinės sudėties klausimų, nes ministrų paskyrimas yra Ministro Pirmininko ir Respublikos Prezidento prerogatyva. Balsuodamas dėl pritarimo Vyriausybės programai, Seimas išreiškia savo sutikimą, kad Vyriausybė tvarkytų krašto reikalus būtent taip, kaip numatyta programoje. Kol Seimas nepritaria Vyriausybės programai, ji nėra gavusi įgaliojimų veikti.

Kaip minėta, Vyriausybę sudaro Ministras Pirmininkas ir ministrai. Ministras vadovauja ministerijai, jis atsakingas Seimui, Respublikos Prezidentui ir tiesiogiai pavaldus Ministrui Pirmininkui. Nors ministrai vadovauja ministerijoms ir atsako už atskiras valdymo sritis, tačiau bendrus valstybės valdymo reikalus Vyriausybė sprendžia posėdžiuose visų Vyriausybės narių balsų dauguma priimdama nutarimus (Konstitucijos 95 straipsnio 1 dalis).

Sistemiškai aiškinant minėtas Konstitucijos nuostatas galima daryti išvadą, kad pritarimu Vyriausybės programai suteikiant Vyriausybei įgaliojimus veikti yra įtvirtinamas Seimo pasitikėjimo Vyriausybe *in corpore* principas. Ministro valdymo srities pasikeitimas yra reikšmingas ministro atsakomybės aspektu. Vyriausybės *in corpore* ir Seimo santykių aspektu yra svarbu ne atskirų ministrų pasikeitimas Vyriausybėje (kai tos Vyriausybės narys paskiriamas vadovauti kitai ministerijai ir pan.), bet tai, ar dėl tokių pasikeitimų Vyriausybėje neatsiranda daugiau kaip pusė naujų ministrų. Tuomet Seimas turi konstitucinį pagrindą patikrinti, ar tebevykdoma Vyriausybės programa, kuriai Seimas anksčiau buvo pritaręs. Todėl, Konstitucinio Teismo nuomone, Konstitucijos 101 straipsnio 2 dalies nuostatą dėl ministrų pasikeitimo reikėtų suprasti taip, kad į atleisto ar naujai įsteigtos ministerijos vadovo vietą skiriamas asmuo, kuris nėra tos Vyriausybės narys.

Sprendžiant, ar Vyriausybėje pasikeitė daugiau kaip pusė ministrų, taip pat labai svarbu nustatyti, nuo kokio ministrų skaičiaus turi būti skaičiuojami jų pasikeitimai. Šiuo atveju reikėtų atsižvelgti į tai, kad pagal Konstitucijos 98 straipsnio 1 dalį ministras vadovauja ministerijai. Iš to darytina išvada, kad ministrų skaičių lemia ministerijų skaičius, kuris nustatytas Vyriausybės įstatyme.

Vyriausybės atsakomybės Seimui principas

Konstitucinio Teismo 2020 m. rugpjūčio 28 d. nutarimas

<...> pagal Konstitucijoje nustatytą valdžios institucijų kompetenciją Lietuvos valstybės valdymo modelis priskirtinas parlamentinės respublikos valdymo formai. Atsižvelgiant į tai, Konstitucijoje yra įtvirtintas Vyriausybės atsakomybės Seimui principas. Jis atsispindi *inter alia* Konstitucijos 96 straipsnio 1 dalyje, kurioje nustatyta, kad Vyriausybė solidariai, t. y. *in corpore*, atsako Seimui už bendrą Vyriausybės veiklą.

Konstitucinis Vyriausybės atsakomybės Seimui principas taip pat atsispindi Konstitucijos nuostatose, įtvirtinančiose Seimo įgaliojimus vykdyti parlamentinę Vyriausybės kontrolę. Konstitucija nustato įvairius būdus, kuriais Seimas įgyvendina Vyriausybės priežiūrą, kaip antai, vadovaudamasis Konstitucijos 67 straipsnio 9 punktu, prižiūri jos veiklą; pagal Konstitucijos 101 straipsnio 1 dalį Seimo reikalavimu Vyriausybė arba atskiri ministrai turi už savo veiklą atsiskaityti Seime; Seimas visų Seimo narių balsų dauguma gali slaptu balsavimu pareikšti nepasitikėjimą Vyriausybe (Konstitucijos 101 straipsnio 3 dalies 2 punktas) (1999 m. balandžio 20 d. nutarimas).

<...> Vyriausybės atsakomybės Seimui principą ir atitinkamus Seimo įgaliojimus vykdyti parlamentinę Vyriausybės kontrolę įtvirtinančios Konstitucijos nuostatos aiškintinos atsižvelgiant *inter alia* į Konstitucijoje nustatytą parlamentinės respublikos valdymo formą, Konstitucijoje įtvirtintą pliuralistinę parlamentinės demokratijos sampratą, suponuojančią *inter alia* politinį pliuralizmą demokratinės teisinės valstybės parlamente, taip pat į iš Konstitucijos 5 straipsnio 2, 3 dalių, konstitucinių atsakingo valdymo, teisinės valstybės principų kylantį reikalavimą Seimui tinkamai įgyvendinti konstitucinius Vyriausybės priežiūros įgaliojimus, *inter alia* priimant teisėtus ir pagrįstus teisės aktus.

Vyriausybės atsakomybės Seimui principas yra atspindėtas ir <...> įgaliojimų suteikimą Vyriausybei (*inter alia* įgaliojimų suteikimą iš naujo) reguliuojančiose Konstitucijos 67 straipsnio 7 punkto, 92 straipsnio 5 dalies, 101 straipsnio 2 dalies nuostatose, kuriose taip pat įtvirtinti Seimo atliekamos Vyriausybės parlamentinės kontrolės įgaliojimai. Kaip yra pažymėjęs Konstitucinis Teismas, konstitucinis valdžios institucijų galių ir tarpusavio santykių reglamentavimas formuojant Vyriausybę ir suteikiant jai iš naujo įgaliojimus atspindi Konstitucijoje įtvirtintą valstybės valdžių padalijimo ir jų pusiausvyros principą (1999 m. balandžio 20 d. nutarimas).

Įgaliojimų Vyriausybei veikti suteikimas (Konstitucijos 67 straipsnio 7 punktas, 92 straipsnio 5 dalis)

Konstitucinio Teismo 2020 m. rugpjūčio 28 d. nutarimas

Konstitucijos 67 straipsnio 7 punkte nustatyti Seimo įgaliojimai svarstyti Ministro Pirmininko pateiktą Vyriausybės programą ir spręsti, ar jai pritarti. Su šia nuostata yra glaudžiai susijusi Konstitucijos 92 straipsnio 5 dalis, kurioje nustatyta, kad nauja Vyriausybė gauna įgaliojimus veikti, kai Seimas posėdyje dalyvaujančių Seimo narių balsų dauguma pritaria jos programai.

Taigi Konstitucijos 67 straipsnio 7 punkte, 92 straipsnio 5 dalyje yra įtvirtintas įgaliojimų Vyriausybei suteikimo institutas.

Aiškindamas Konstitucijos 67 straipsnio 7 punkto, 92 straipsnio 5 dalies nuostatas, Konstitucinis Teismas yra konstatavęs, kad:

– įgaliojimų Vyriausybei veikti suteikimas ir jos veiklos kontrolė – svarbi Seimo kompetencijos sritis; Seimas, pritardamas Vyriausybės programai, Vyriausybei suteikia įgaliojimus veikti; taip įgyvendinamos Vyriausybės veiklą reguliuojančios Konstitucijos normos,

įtvirtinančios Vyriausybės atsakomybės Seimui principą; konstitucinėje valdžių struktūroje įtvirtinta, kad tik Seimo pasitikėjimą turinti Vyriausybė gali vykdyti savo įgaliojimus; teisinė tokių įgaliojimų suteikimo forma – balsavimas Seime pritariant Vyriausybės programai; pagal Konstituciją Vyriausybės veikla grindžiama Seimo, pritarusio jos programai, pasitikėjimu (1998 m. sausio 10 d. nutarimas);

– Vyriausybės personalinę sudėtį suformuoja Ministras Pirmininkas ir Respublikos Prezidentas; tačiau vien Vyriausybės sudėties patvirtinimo nepakanka, kad Vyriausybė galėtų pradėti veikti; Vyriausybė turi turėti Seimo pasitikėjimą; todėl Konstitucijos 92 straipsnio 5 dalyje nustatyta, jog „nauja Vyriausybė gauna įgaliojimus veikti, kai Seimas posėdyje dalyvaujančių Seimo narių balsų dauguma pritaria jos programai“; pritarimas Vyriausybės programai reiškia, kad Vyriausybei yra suteikiami įgaliojimai įgyvendinti jos programines nuostatas (1999 m. balandžio 20 d. nutarimas);

– Vyriausybė yra kolegialiai veikianti ir solidariai Seimui atsakanti už savo bendrą veiklą institucija; todėl pagal Konstituciją Vyriausybės įgaliojimų pradžia yra susieta su Seimo pritarimu jos programai, bet ne Vyriausybės personalinei sudėčiai; svarstydamas, ar pritarti Vyriausybės programai, Seimas nesprenžia Vyriausybės personalinės sudėties klausimų, nes ministrų paskyrimas yra Ministro Pirmininko ir Respublikos Prezidento prerogatyva; balsuodamas dėl pritarimo Vyriausybės programai Seimas išreiškia savo sutikimą, kad Vyriausybė tvarkytų krašto reikalus būtent taip, kaip numatyta programoje; kol Seimas nepritaria Vyriausybės programai, ji nėra gavusi įgaliojimų veikti; pritarimu Vyriausybės programai suteikiant Vyriausybei įgaliojimus veikti yra įtvirtinamas Seimo pasitikėjimo Vyriausybe *in corpore* principas (1999 m. balandžio 20 d. nutarimas);

– Vyriausybės programa – Vyriausybės politinės-teisinės atsakomybės Seimui pagrindas, nes ji solidariai atsako Seimui už bendrą savo veiklą; ši programa lemia Vyriausybę formuojančių institucijų veiksmus ir užtikrina Vyriausybės bei šių institucijų tarpusavio sąveiką (1998 m. sausio 10 d., 2013 m. vasario 15 d. nutarimai); Vyriausybės programoje yra įtvirtinamos Vyriausybės programinės nuostatos, išdėstomos tam tikro laikotarpio valstybės veiklos gairės, kurios yra nenorminio pobūdžio (2013 m. lapkričio 6 d. nutarimas);

– Vyriausybės programos pagrindas yra parlamento rinkimus laimėjusių politinių jėgų programos, tačiau jų nuostatos tik per Vyriausybės programą įgyja teisinę reikšmę įpareigodamos tiek Vyriausybę, tiek ją palaikančią Seimo daugumą atitinkamai veikti; toks Vyriausybės programos teisinės reikšmės pripažinimas – būdingas parlamentinės demokratijos ypatumas; jis įtvirtintas Konstitucijos 67 straipsnio 7 punkto ir 92 straipsnio 5 dalies normose; būtent dėl to Respublikos Prezidentui tenka skirti Seimo daugumos palaikomą Ministrą Pirmininką ir tvirtinti tokią Vyriausybę, kurios programai Seimas gali pritarti posėdyje dalyvaujančių narių balsų dauguma (1998 m. sausio 10 d. nutarimas);

– Vyriausybė, siekdama įgyti Seimo pasitikėjimą, numatydamą savo veiklos kryptis tam tikram laikotarpiui, privalės atsižvelgti į galimą Seimo narių pritarimą ar nepritarimą; Seimas, išreikšdamas pasitikėjimą Vyriausybės programa, įsipareigoja prižiūrėti, kaip Vyriausybė veiks įgyvendindama programą (1998 m. sausio 10 d., 2013 m. lapkričio 6 d. nutarimai); Vyriausybės programa yra privaloma atitinkamai Vyriausybei visą jos įgaliojimų laiką; Seimas, pritardamas Vyriausybės programai, pasitikėjimą Vyriausybe iš principo išreiškia savo įgaliojimų laikui (1998 m. sausio 10 d. nutarimas).

<...> Konstitucijos 67 straipsnio 7 punkte, 92 straipsnio 5 dalyje įtvirtintas įgaliojimų Vyriausybei suteikimo reguliavimas atspindi parlamentinės pliuralistinės demokratijos ypatumus ir išreiškia vieną svarbiausių parlamentinės respublikos bruožų – Seimo pasitikėjimą kaip Vyriausybės įgaliojimų pagrindą. Toks Seimo pasitikėjimas pareiškiamas Vyriausybe

in corpore, t. y. pritariant ne Vyriausybės personalinei sudėčiai, o jos programai, kurioje išdėstomos Vyriausybės programinės nuostatos – tam tikro laikotarpio valstybės veiklos gairės, grindžiamos Seimo rinkimus laimėjusių politinių jėgų (Seimo daugumos) programinėmis nuostatomis; toks pritarimas Vyriausybės programai galimas tik Seimui deramai ją apsvarsčius politinio pliuralizmo sąlygomis ir įsitikinus Seimo daugumos parama Vyriausybės programinėms nuostatoms. Pabrėžtina, kad pagal Konstitucijos 67 straipsnio 7 punktą, 92 straipsnio 5 dalį įgaliojimai Vyriausybei gali būti suteikiami vieninteliu būdu – Seimo pritarimu jos programai.

Įgaliojimų Vyriausybei suteikimas iš naujo, kai pasikeičia daugiau kaip pusė ministrų (Konstitucijos 101 straipsnio 2 dalis); įgaliojimų Vyriausybei suteikimo iš naujo (kai pasikeičia daugiau kaip pusė ministrų) ir Vyriausybės įgaliojimų grąžinimo skirtumai (Konstitucijos 92 straipsnio 4 dalis, 101 straipsnio 2 dalis)

Konstitucinio Teismo 2020 m. rugpjūčio 28 d. nutarimas

Konstitucijos 101 straipsnio 2 dalyje nustatyta: „Kai pasikeičia daugiau kaip pusė ministrų, Vyriausybė turi iš naujo gauti Seimo įgaliojimus. Priešingu atveju Vyriausybė turi atsistatydinti.“

Taigi Konstitucijos 101 straipsnio 2 dalyje yra įtvirtintas įgaliojimų Vyriausybei suteikimo iš naujo, kai pasikeičia daugiau kaip pusė ministrų, institutas. Pažymėtina, kad įgaliojimų gavimo iš naujo institutas yra viena iš Vyriausybės parlamentinės priežiūros formų, kurią taikydamas Seimas gali patikrinti, ar, Vyriausybėje pasikeitus daugiau kaip pusei ministrų, tebevykdoma Vyriausybės programa, kuriai Seimas buvo pritaręs (1999 m. balandžio 20 d. nutarimas).

Kaip aiškindamas Konstitucijos 101 straipsnio 2 dalį yra pažymėjęs Konstitucinis Teismas, Vyriausybės sudėtis dėl įvairių priežasčių gali pasikeisti; pagal Konstitucijos 101 straipsnio 2 dalį, kai pasikeičia daugiau kaip pusė ministrų, Vyriausybė turi iš naujo gauti Seimo įgaliojimus, priešingu atveju Vyriausybė turi atsistatydinti (1999 m. balandžio 20 d. nutarimas).

<...> pagal Konstitucijos 101 straipsnio 2 dalį priežastis Vyriausybei suteikti įgaliojimus iš naujo yra esminis jos sudėties – daugiau kaip pusės ministrų – pasikeitimas, dėl kurio Seimas turi patikrinti, ar iš esmės pasikeitusios sudėties Vyriausybė gali vykdyti programą, kuriai Seimas buvo pritaręs. Taigi pavienių ministrų pasikeitimas, t. y. neesminis Vyriausybės sudėties pasikeitimas, kol nepasikeičia daugiau kaip pusė ministrų, pagal Konstituciją nėra pagrindas abejoti Vyriausybės gebėjimu vykdyti jos programą, kuriai Konstitucijos 92 straipsnio 5 dalyje nustatyta tvarka yra pritaręs Seimas.

Pagal Konstitucijos 101 straipsnio 2 dalį iš esmės pasikeitusios sudėties (pasikeitus daugiau kaip pusei ministrų) Vyriausybė negrąžina įgaliojimų Respublikos Prezidentui – ji turi gauti juos iš naujo kaip Seimo pasitikėjimo išraišką; negavusi įgaliojimų iš naujo Vyriausybė laikoma praradusia Seimo pasitikėjimą ir turi atsistatydinti. Taigi Konstitucijos 101 straipsnio 2 dalyje įtvirtintas įgaliojimų Vyriausybei suteikimo iš naujo institutas iš esmės skiriasi nuo Vyriausybės įgaliojimų grąžinimo instituto, įtvirtinto Konstitucijos 92 straipsnio 4 dalyje, kurioje nustatyta, kad Vyriausybė grąžina savo įgaliojimus Respublikos Prezidentui po Seimo rinkimų arba išrinkus Respublikos Prezidentą.

Aiškindamas Konstitucijos 92 straipsnio 4 dalies nuostatą, Konstitucinis Teismas yra pažymėjęs, kad pagal ją Vyriausybės įgaliojimų grąžinimas yra numatytas dviem atvejais: pirmu – po Seimo rinkimų, ir antru – po Respublikos Prezidento rinkimų (1998 m. sausio 10 d. nutarimas). Kaip Konstitucinis Teismas yra pažymėjęs 1998 m. sausio 10 d. nutarime,

po Seimo rinkimų Vyriausybė privalo ne tik grąžinti savo įgaliojimus, bet ir atsistatydinti (Konstitucijos 101 straipsnio 3 dalies 4 punktas); taigi šiuo atveju įgaliojimų grąžinimas yra pirmas žingsnis į privalomą, Konstitucijoje įsakmiai nurodytą Vyriausybės atsistatydinimą; akivaizdu, kad po Seimo rinkimų nebelieka subjekto, iš kurio Vyriausybė gavo pasitikėjimą ir įgaliojimus veikti, todėl ji ir privalo atsistatydinti. Pažymėtina, kad šiuo atveju Vyriausybei įgaliojimai nėra suteikiami iš naujo, nes ši Vyriausybė atsistatydina, kai sudaroma nauja Vyriausybė.

Konstitucinis Teismas 1998 m. sausio 10 d. nutarime taip pat yra pažymėjęs, kad po Respublikos Prezidento rinkimų Vyriausybė grąžina savo įgaliojimus naujai išrinktam Respublikos Prezidentui; tačiau Konstitucijos normose nenumatyta, kad tuomet Vyriausybė privalo atsistatydinti; taip yra dėl to, kad pasikeitus valstybės vadovui toliau išlieka Seimo pasitikėjimas Vyriausybe; todėl įgaliojimų grąžinimo po Respublikos Prezidento rinkimų atveju valstybės vadovo pavedimas toliau eiti pareigas turėtų būti duodamas tai pačiai Vyriausybei. Taigi įgaliojimų grąžinimo procedūra suteikia galimybę Respublikos Prezidentui patikrinti, ar Seimas ir toliau pasitiki Vyriausybe; Respublikos Prezidentas, remdamasis Konstitucijos 92 straipsniu, 84 straipsnio 8 punktu bei atsižvelgdamas į parlamentinės demokratijos tradiciją, Konstitucijos 84 straipsnio 8 punkte nustatyta tvarka teikia Seimui svarstyti įgaliojimus grąžinusios Vyriausybės Ministro Pirmininko kandidatūrą; Seimui pritarus Ministro Pirmininko kandidatūrai ir Respublikos Prezidentui paskyrus Ministrą Pirmininką bei patvirtinus jo pateiktos Vyriausybės sudėtį, jeigu nepasikeitė daugiau kaip pusė ministrų, pripažįstama, kad Vyriausybė yra iš naujo gavusi įgaliojimus veikti (1998 m. sausio 10 d. nutarimas).

Pažymėtina, jog šiuo atveju pagal Konstitucijos 92 straipsnio 4 dalį laikoma, kad Vyriausybė yra iš naujo gavusi įgaliojimus veikti Seimui pritarus įgaliojimus grąžinusios Vyriausybės Ministro Pirmininko kandidatūrai, o ne Vyriausybės programai, kadangi Seimo pasitikėjimas Vyriausybe, anksčiau išreikštas pagal Konstitucijos 92 straipsnio 5 dalį Seimui pritarus šios Vyriausybės programai, išlieka, t. y. nėra konstitucinio pagrindo Seimui tikrinti, ar Vyriausybė gali toliau vykdyti programą, kuriai jis yra pritaręs. Toks konstitucinis pagrindas yra nustatytas tik Konstitucijos 101 straipsnio 2 dalyje ir yra susijęs ne su Respublikos Prezidento rinkimais, o su minėtu esminiu Vyriausybės sudėties – daugiau kaip pusės ministrų – pasikeitimu, kuris gali įvykti ne tik po Respublikos Prezidento rinkimų.

Aiškindamas Konstitucijos 101 straipsnio 2 dalį, Konstitucinis Teismas 1999 m. balandžio 20 d. nutarime pažymėjo, kad įgaliojimų iš naujo gavimo procedūrą reglamentuoja Seimo statutas. Tačiau tai nereiškia, kad pagal Konstituciją Seimas turi plačią diskreciją Seimo statute reguliuoti Vyriausybės įgaliojimų suteikimo iš naujo, kai pasikeičia daugiau kaip pusė ministrų, tvarką. Konstitucijos 101 straipsnio 2 dalis negali būti suprantama pažodžiui, kaip suponuojanti Seimo teisę suteikti Vyriausybei įgaliojimus iš naujo, kai pasikeičia daugiau kaip pusė ministrų, bet kokio turinio teisės aktu.

Konstitucinis Teismas savo aktuose ne kartą yra konstatavęs, kad Konstitucijos, kuri yra vientisas aktas (Konstitucijos 6 straipsnio 1 dalis), nuostatos yra tarpusavyje susijusios ir sudaro darnią sistemą, kad tarp Konstitucijoje įtvirtintų vertybių yra pusiausvyra, kad nė vienos Konstitucijos nuostatos negalima aiškinti taip, kad būtų iškreiptas arba paneigtas kurios nors kitos konstitucinės nuostatos turinys, nes taip būtų iškreipta viso konstitucinio teisinio reguliavimo esmė, pažeista Konstitucijoje įtvirtintų vertybių pusiausvyra. Be kita ko, Konstitucinis Teismas yra konstatavęs ir tai, kad jokios Konstitucijos nuostatos negalima aiškinti vien pažodžiui, nė vienos Konstitucijos nuostatos negalima aiškinti taip, kad būtų iškreiptas ar paneigtas kurios nors kitos konstitucinės nuostatos turinys, nes tuomet būtų

iškreipta viso konstitucinio teisinio reguliavimo esmė, pažeista konstitucinių vertybių pusiausvyrą (*inter alia* 2008 m. balandžio 29 d., 2009 m. rugsėjo 2 d., 2012 m. gruodžio 6 d. nutarimai). Šiame kontekste pažymėtina, kad konstitucinis teisinis reguliavimas yra nustatytas eksplicitiškai, jis gali būti įtvirtintas ir implicitiškai (2019 m. vasario 15 d. nutarimas).

Taigi Konstitucijos 101 straipsnio 2 dalis aiškintina atsižvelgiant į jos prasmines sąsajas su Konstitucijos 67 straipsnio 7 punktu, 92 straipsnio 5 dalimi, kuriuose <...> įtvirtintas įgaliojimų Vyriausybei suteikimo reguliavimas atspindi parlamentinės pliuralistinės demokratijos ypatumus ir išreiškia vieną svarbiausių parlamentinės respublikos bruožų – Seimo pasitikėjimą kaip Vyriausybės įgaliojimų pagrindą. <...> pagal Konstitucijos 67 straipsnio 7 punktą, 92 straipsnio 5 dalį Seimo pasitikėjimas pareiškiamas Vyriausybėje *in corpore*, t. y. pritarant ne Vyriausybės personalinei sudėčiai, o jos programai, kurioje išdėstomos Vyriausybės programinės nuostatos – tam tikro laikotarpio valstybės veiklos gairės, grindžiamos Seimo rinkimus laimėjusių politinių jėgų (Seimo daugumos) programinėmis nuostatomis.

Kadangi <...> pagal Konstituciją Seimas nesprenžia Vyriausybės personalinės sudėties klausimų, nes ministrų paskyrimas yra Ministro Pirmininko ir Respublikos Prezidento prerogatyva, vienintelis būdas pagal Konstitucijos 101 straipsnio 2 dalį Seimui pareikšti pasitikėjimą iš esmės pasikeitusios sudėties (pasikeitus daugiau kaip pusei ministrų) Vyriausybėje *in corpore*, kaip ir pagal Konstitucijos 92 straipsnio 5 dalį pareiškiant pasitikėjimą nauja Vyriausybėje, yra pritarimas Vyriausybės programai, ją deramai apsvarsčius. Tik tokiu būdu pagal Konstitucijos 101 straipsnio 2 dalį Seimas gali patikrinti, ar iš esmės pasikeitusios sudėties Vyriausybė gali vykdyti jos programą. <...> įgaliojimų suteikimas Vyriausybei iš naujo, kai pasikeičia daugiau kaip pusė ministrų, suteikia galimybę įvertinti Vyriausybės programos vykdymą ir prireikus padaryti būtinius jos pakeitimus, atsižvelgiant į įvykdytas programines nuostatas, valstybės ir visuomenės gyvenimo raidą. Be kita ko, Vyriausybės programos pakeitimai gali būti susiję su tuo, kad daugiau kaip pusė ministrų pasikeičia iš dalies pasikeitus Vyriausybę sudarančioms Seime esančioms politinėms jėgoms ir dėl to prireikus integruoti į Vyriausybės programą prie Seimo daugumos prisijungusių naujų politinių jėgų programines nuostatas.

Vadinasi, pagal Konstitucijos 101 straipsnio 2 dalį, kai pasikeičia daugiau kaip pusė ministrų, įgaliojimų suteikimo Vyriausybei iš naujo procedūra negali būti formali: Vyriausybė turi iš naujo gauti įgaliojimus Seimui priimant sprendimą pritariti Vyriausybės programai. Kitoks Konstitucijos 101 straipsnio 2 dalies aiškinimas, esą Seimas gali suteikti Vyriausybei įgaliojimus iš naujo nesvarstęs jos programinių nuostatų ir nepritaręs jos programai, būtų nesuderinamas su iš Konstitucijos 5 straipsnio 2, 3 dalių, konstitucinių atsakingo valdymo, teisinės valstybės principų kylančiu reikalavimu Seimui tinkamai įgyvendinti konstitucinius Vyriausybės priežiūros įgaliojimus, taip pat su Konstitucijoje įtvirtinta pliuralistinės parlamentinės demokratijos samprata, suponuojančia *inter alia* politinį pliuralizmą demokratinės teisinės valstybės parlamente.

<...>

<...> Vyriausybės veikla grindžiama Seimo, pritarusio jos programai, pasitikėjimu; vienintelis būdas pagal Konstitucijos 101 straipsnio 2 dalį Seimui pareikšti pasitikėjimą iš esmės pasikeitusios sudėties (pasikeitus daugiau kaip pusei ministrų) Vyriausybėje *in corpore*, kaip ir pagal Konstitucijos 92 straipsnio 5 dalį pareiškiant pasitikėjimą nauja Vyriausybėje, yra pritarimas Vyriausybės programai, ją deramai apsvarsčius.

Suteikdamas Vyriausybei įgaliojimus iš naujo, kai pasikeičia daugiau kaip pusė ministrų, Seimas jo posėdyje dalyvaujančių Seimo narių balsų dauguma turi priimti Seimo nutarimą pritarti Vyriausybės programai

Konstitucinio Teismo 2020 m. rugpjūčio 28 d. nutarimas

<...> pagal Konstitucijos 101 straipsnio 2 dalį, kai pasikeičia daugiau kaip pusė ministrų, Vyriausybė turi iš naujo gauti Seimo įgaliojimus Seimui priimant sprendimą pritarti Vyriausybės programai. Atsižvelgiant į visuminį konstitucinį reguliavimą, *inter alia* į Konstitucijos 92 straipsnio 5 dalį, taip pat į iš Konstitucijos kylantį reikalavimą, kad, sprenddamas pagal Konstituciją ir įstatymus jam priskirtus valstybės valdymo klausimus, kuriems reguliuoti nereikia priimti įstatymų ir kuriuos sprendžiant atsiranda teisiniai padariniai kitiems asmenims, Seimas priima Seimo nutarimus dalyvaujančių posėdyje Seimo narių balsų dauguma (jeigu Konstitucijoje eksplicitiškai nėra nurodyta kita atitinkamam Seimo sprendimui priimti būtina dauguma), darytina išvada, kad, pagal Konstitucijos 101 straipsnio 2 dalį suteikdamas Vyriausybei įgaliojimus iš naujo, kai pasikeičia daugiau kaip pusė ministrų, Seimas jo posėdyje dalyvaujančių Seimo narių balsų dauguma turi priimti Seimo nutarimą pritarti Vyriausybės programai.

7.3. VYRIAUSYBĖS ĮGALIOJIMAI

Apie Vyriausybės įgaliojimus biudžeto srityje žr. 11. Valstybės biudžetas ir finansai, 11.1. Valstybės biudžetas. Valstybės turtiniai įsipareigojimai. Mokesčiai.

Vyriausybės įgaliojimai

Konstitucinio Teismo 2010 m. vasario 26 d. nutarimas

Vyriausybės kaip valstybės valdžios institucijos įgaliojimai yra nustatyti *inter alia* Konstitucijos 94 straipsnyje. Pagal Konstitucijos 94 straipsnį Vyriausybė: tvarko krašto reikalus, saugo Lietuvos Respublikos teritorijos neliečiamybę, garantuoja valstybės saugumą ir viešąją tvarką (1 punktas); vykdo įstatymus ir Seimo nutarimus dėl įstatymų įgyvendinimo, taip pat Respublikos Prezidento dekretus (2 punktas); koordinuoja ministerijų ir kitų Vyriausybės įstaigų veiklą (3 punktas); rengia valstybės biudžeto projektą ir teikia jį Seimui; vykdo valstybės biudžetą, teikia Seimui biudžeto įvykdymo apyskaitą (4 punktas); rengia ir teikia Seimui svarstyti įstatymų projektus (5 punktas); užmezga diplomatinčius santykius ir palaiko ryšius su užsienio valstybėmis ir tarptautinėmis organizacijomis (6 punktas); vykdo kitas pareigas, kurias Vyriausybei paveda Konstitucija ir kiti įstatymai (7 punktas).

Vyriausybės įgaliojimai taip pat yra nustatyti Konstitucijos 84 straipsnio 3 punkte, 89 straipsnio 1 dalyje, 123 straipsnio 1 dalyje, 128 straipsnio 1 dalyje ir kt. Vyriausybės įgaliojimai kyla iš Konstitucijos ir iš įstatymų. Visa tai, ką Vyriausybė daro įgyvendindama Konstitucijoje ir įstatymuose jai nustatytą kompetenciją, yra valstybės valdymo reikalų sprendimas (Konstitucinio Teismo 2001 m. lapkričio 29 d., 2003 m. gegužės 30 d. nutarimai).

Vyriausybės įgaliojimai

Konstitucinio Teismo 2010 m. gegužės 13 d. nutarimas

Konstitucijoje yra įtvirtinti tik svarbiausi Vyriausybės įgaliojimai ir nustatyta, kad Vyriausybė vykdo ne tik Konstitucijoje, bet ir kituose įstatymuose nurodytas pareigas (Konstitucijos 94 straipsnio 7 punktas). Tokį konstitucinį Vyriausybės įgaliojimų reguliavimą lemia tai, kad valstybės valdymo sritys ir valdymo funkcijos yra labai įvairios, jos gali kisti. Vyriausybės veikla yra ne tik vykdomojo, bet ir tvarkomojo pobūdžio. Vykdydama

įstatymus ir Seimo nutarimus, Vyriausybė pati leidžia norminius ir individualius teisės aktus, užtikrina jų vykdymą (Konstitucinio Teismo 1999 m. lapkričio 23 d. nutarimas).

Vyriausybės įstaigos (Konstitucijos 94 straipsnio 3 punktas)

Konstitucinio Teismo 2018 m. kovo 2 d. nutarimas

<...> Vyriausybės įstaigos yra numatytos Konstitucijos 94 straipsnio 3 punkte, kuriame nustatyta, jog Vyriausybė koordinuoja ministerijų ir kitų Vyriausybės įstaigų veiklą. Kaip yra pažymėjęs Konstitucinis Teismas, Konstitucijoje neatskleista, kokios įstaigos yra laikomos „Vyriausybės įstaigomis“, taip pat nenurodyta, koks yra šių įstaigų teisinis statusas; tai nustatyti palikta įstatymų leidėjui, turinčiam šioje srityje diskreciją (ją riboja Konstitucija) (1999 m. lapkričio 23 d., 2004 m. gruodžio 13 d. nutarimai). Paminėtina, kad ministerijos yra specialios kompetencijos valstybės valdymo institucijos, vykdančios įstatymų ir kitų teisės aktų joms pavestų sričių valstybės valdymo funkcijas ir šiose srityse įgyvendinančios valstybės politiką (1999 m. birželio 3 d. nutarimas). Atsižvelgiant į konstitucinę ministerijų kompetenciją, pažymėtina, kad pagal Konstituciją gali būti steigiamos Vyriausybės įstaigos, turinčios kompetenciją įgyvendinti valstybės politiką ministerijoms tiesiogiai nepriskirtose, specifinėse, palyginti su ministerijomis, siauresnėse joms pavestose valdymo srityse.

<...> Vyriausybė, įgyvendinama iš Konstitucijos 94 straipsnio 3 punkto kylančią kompetenciją, *inter alia* gali steigti Vyriausybės įstaigas, skirti į pareigas ir iš jų atleisti šių įstaigų vadovus, kontroliuoti, kaip Vyriausybės įstaigos įgyvendina valstybės politiką joms pavestose valdymo srityse.

7.4. VYRIAUSYBĖS VEIKLOS ORGANIZACINĖ FORMA IR PRIIMAMI TEISĖS AKTAI

Vyriausybės priimami teisės aktai yra poįstatyminiai

Konstitucinio Teismo 1995 m. spalio 26 d. nutarimas

<...> Vyriausybės priimami teisės aktai yra poįstatyminiai <...>. Konstitucinis Teismas 1994 m. sausio 19 d. nutarime konstatavo: poįstatyminiu aktu „realizuojamos įstatymo normos, tačiau toks teisės aktas negali pakeisti paties įstatymo ir sukurti naujų bendro pobūdžio teisės normų, kurios savo galia konkuruotų su įstatymo normomis. Jis yra įstatymo normų taikymo aktas nepriklausomai nuo to, ar tas aktas yra vienkartinio (*ad hoc*), ar nuolatinio galiojimo“ <...>.

Vyriausybės priimami teisės aktai yra poįstatyminiai

Konstitucinio Teismo 1998 m. birželio 18 d. nutarimas

<...> Vyriausybės priimami teisės aktai šalies teisės aktų šaltinių sistemoje yra poįstatyminiai aktai. Juose detalizuojamos įstatymų normos, reglamentuojamas jų įgyvendinimas.

Vyriausybės veiklos organizacinė forma ir priimami teisės aktai (Konstitucijos 95 straipsnio 1 dalis)

Konstitucinio Teismo 1999 m. lapkričio 23 d. nutarimas

Konstitucijos 95 straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad „Lietuvos Respublikos Vyriausybė valstybės valdymo reikalus sprendžia posėdžiuose visų Vyriausybės narių balsų dauguma priimdama nutarimus“.

Nurodytoje teisės normoje nustatyta Vyriausybės veiklos organizacinė forma, t. y. klausimai sprendžiami Vyriausybės posėdžiuose; nurodyta, kokia balsų dauguma reikalinga

nutarimams priimti, t. y. už juos turi balsuoti daugiau kaip pusė visų Vyriausybės narių; nustatyta Vyriausybės priimamų teisės aktų rūšis, t. y. valstybės valdymo reikalai sprendžiami priimant Vyriausybės nutarimą. Apibendrinant [Konstitucijos] 95 straipsnio 1 dalyje išdėstytos teisės normos turinį darytina išvada, kad ši norma nustato, koku būdu Vyriausybė sprendžia valstybės valdymo reikalus.

Vyriausybės įgaliojimai priimti poįstatyminius aktus (Konstitucijos 94 straipsnio 2, 7 punktai)

Konstitucinio Teismo 2000 m. kovo 15 d. nutarimas

Konstitucijos 94 straipsnyje nustatyta:

„Lietuvos Respublikos Vyriausybė:

<...> 2) vykdo įstatymus ir Seimo nutarimus dėl įstatymų įgyvendinimo, taip pat Respublikos Prezidento dekretus;

<...> 7) vykdo kitas pareigas, kurias Vyriausybei paveda Konstitucija ir kiti įstatymai.“

<...>

Pagal Konstitucijos 94 straipsnio 2 punktą Vyriausybė gali priimti poįstatyminius aktus nepriklausomai nuo to, ar jai įstatymu buvo nustatytas pavedimas, ar ne. Pagal Konstitucijos 94 straipsnio 7 punktą ji privalo priimti poįstatyminį aktą, kad realizuotų pareigą, kurią jai paveda Konstitucija ir kiti įstatymai. <...> Tačiau visais atvejais Vyriausybės teisės aktas negali prieštarauti įstatymui, be to, jame negali būti naujų teisės normų, kurios konkuruotų su įstatymo normomis. Taip pat ir pats įstatymų leidėjas negali nustatyti Vyriausybei pavedimo, kuris savo turiniu pažeistų konstitucinį įstatymo viršenybės principą.

Taigi vien pagal tai, ar įstatyme buvo nustatytas pavedimas Vyriausybei papildomai sureguliuoti kurį nors įstatymo įgyvendinimo tvarkos klausimą, ar tokio pavedimo įstatyme nebuvo nustatyta, negalima spręsti, ar Vyriausybės priimtas poįstatyminis aktas prieštarauja Konstitucijai bei įstatymams, ar jiems neprieštarauja. Kiekvienu konkrečiu atveju turi būti vertinamas Vyriausybės priimto poįstatyminio akto bei įstatymų, kuriems vykdyti šis poįstatyminis aktas buvo priimtas, normų turinio santykis.

Vyriausybės pareiga suderinti savo nutarimus su vėliau priimto įstatymo normomis (Konstitucijos 94 straipsnio 2, 7 punktai)

Konstitucinio Teismo 2000 m. balandžio 5 d. nutarimas

<...> Vyriausybės nutarimas yra poįstatyminis teisės aktas, todėl jis negali prieštarauti įstatymui, jame negali būti teisės normų, kurios konkuruotų su įstatymo normomis. Tais atvejais, kai Vyriausybės nutarimas, kuriame yra įstatymui prieštaraujančių teisės normų, priimtas anksčiau negu įstatymas, – toks Vyriausybės nutarimas turi būti suderintas su vėliau priimto įstatymo normomis.

<...>

<...> Konstitucijos 94 straipsnio 2 ir 7 punktų normos, nustatančios, jog Vyriausybė vykdo įstatymus, taip pat vykdo kitas pareigas, kurias jai paveda Konstitucija ir kiti įstatymai, interpretuotinos ir kaip nustatančios Vyriausybės pareigą pakeisti bei papildyti savo anksčiau priimtus aktus, kad jie atitiktų vėliau priimtą įstatymą, arba panaikinti savo anksčiau priimtus aktus, jeigu juose nustatytos teisės normos prieštarauja įstatymo normoms.

Vyriausybės pareiga priimti poįstatyminius aktus, būtinus įstatymams įgyvendinti (Konstitucijos 94 straipsnio 2, 7 punktai); Vyriausybė yra saistoma savo nutarimų

Konstitucinio Teismo 2001 m. spalio 30 d. nutarimas

Pagal Konstitucijos 94 straipsnio 2 punkto nuostatą, kad Vyriausybė vykdo įstatymus, Vyriausybės pareiga priimti poįstatyminius aktus, būtinus įstatymams įgyvendinti, kyla tiesiogiai iš Konstitucijos.

Be to, įstatymų leidėjas, matydamas, kad įstatymams įgyvendinti yra būtina priimti poįstatyminius aktus, gali tokią pareigą Vyriausybei nustatyti įstatyme arba Seimo nutarime dėl įstatymų įgyvendinimo.

Taigi Vyriausybės pareiga priimti poįstatyminius aktus, būtinus įstatymams įgyvendinti, kyla iš Konstitucijos, o esant įstatymų leidėjo pavedimui – ir iš įstatymų bei Seimo nutarimų dėl įstatymų įgyvendinimo.

<...> formuluotė „Vyriausybės nustatyta tvarka“ reiškia, kad nurodytą tvarką turi nustatyti pati Vyriausybė. Nustatyti tos tvarkos ji negali pavesti jokiai kitai institucijai. Atsižvelgiant į tai, kad pagal Konstitucijos 95 straipsnio 1 dalį Vyriausybė valstybės valdymo reikalus sprendžia posėdžiuose visų Vyriausybės narių balsų dauguma priimdama nutarimus, minėta formuluotė reiškia, jog nurodyta tvarka turi būti nustatoma Vyriausybės nutarimu. Šis nutarimas turi būti norminio turinio. <...>

Konstitucinis Teismas 2001 m. birželio 28 d. nutarime konstatavo, kad Vyriausybė yra saistoma savo pačios priimtų nutarimų ir turi vykdyti savo nutarimus. Taigi Vyriausybės nustatyta tvarka yra privaloma ne tik kitiems subjektams, bet ir pačiai Vyriausybei. Kol nepakeista nustatyta tvarka, Vyriausybė negali priimti sprendimų kitaip, kaip tik savo pačios nustatyta tvarka.

Vyriausybė, vykdydama įstatymų leidėjo pavedimą nustatyti tam tikrą tvarką, gali nustatyti tik tokį teisinį reguliavimą, kuris neprieštarauja įstatymams. Vyriausybės nustatomoje tvarkoje negali būti teisės normų, nustatančių kitokį teisinį reguliavimą, negu nustatyta įstatyme, ir konkuruojančių su įstatymų normomis.

Vyriausybės įgaliojimai nustatyti, nuo kada įsigalioja ir netenka galios jos priimti nutarimai (Konstitucijos 95 straipsnio 1 dalis)

Konstitucinio Teismo 2003 m. spalio 29 d. nutarimas

Pagal Konstitucijos 95 straipsnio 1 dalį Lietuvos Respublikos Vyriausybė valstybės valdymo reikalus sprendžia posėdžiuose visų Vyriausybės narių balsų dauguma priimdama nutarimus.

Vyriausybė, pagal Konstituciją turėdama įgaliojimus priimti nutarimus, turi įgaliojimus nustatyti, nuo kada jos priimtas nutarimas įsigalioja. Pagal Konstituciją Vyriausybė turi įgaliojimus nustatyti ir tai, nuo kada jos priimti nutarimai netenka galios. Tai nustatyti Vyriausybė gali priimdama nutarimą. Taigi pagal Konstituciją teisę spręsti, kada Vyriausybės nutarimai įsigalioja, taip pat kada Vyriausybės nutarimai netenka galios, turi tik pati Vyriausybė. Nustatydama, kada įsigalioja jos priimti nutarimai ar kada jie netenka galios, Vyriausybė privalo paisyti Konstitucijos ir įstatymų.

Konstitucinis Teismas savo nutarimuose ne kartą yra konstatavęs, kad, Konstitucijoje tiesiogiai nustačius konkrečios valstybės valdžios institucijos įgaliojimus, viena valstybės valdžios institucija negali iš kitos perimti tokių įgaliojimų, jų perduoti ar atsisakyti, o kita institucija negali šių įgaliojimų perimti; tokie įgaliojimai negali būti pakeisti ar apriboti įstatymu.

Pagal Konstituciją Vyriausybė savo nutarimais negali nustatyti tokio teisinio reguliavimo, pagal kurį Vyriausybės nutarimo įsigaliojimo arba jo galios netekimo laikas priklausytų nuo kito subjekto išleisto žemesnės galios teisės akto įsigaliojimo.

Vyriausybės nutarimų pasirašymas ir autentiškumas (Konstitucijos 95 straipsnio 2 dalis)

Konstitucinio Teismo 2003 m. spalio 29 d. nutarimas

<...> pagal Konstitucijos 95 straipsnio 2 dalį Vyriausybės nutarimus pasirašo Ministras Pirmininkas ir tos srities ministras.

Taigi Konstitucijos 95 straipsnio 2 dalyje yra nustatyta, kokie valstybės pareigūnai turi įgaliojimus pasirašyti Vyriausybės nutarimus. Konstitucijos 95 straipsnio 2 dalies nuostata reiškia ir tai, kad Ministras Pirmininkas ir atitinkamos srities ministras privalo pasirašyti Vyriausybės nutarimus, jei jie yra nustatyta tvarka priimti, taip pat kad draudžiama Vyriausybės nutarimus pasirašyti kitiems, ne Konstitucijos 95 straipsnio 2 dalyje nurodytiems, asmenims, t. y. ne Ministrui Pirmininkui ir atitinkamos srities ministrui, arba tik vienam iš šių pareigūnų.

Pagal Konstituciją yra autentiški tik tokie po Konstitucijos įsigaliojimo priimti Vyriausybės nutarimai, kurie yra pasirašyti Ministro Pirmininko bei atitinkamos srities ministro.

<...>

Vyriausybės nutarimo pasirašymas yra vienkartinis aktas. Juo patvirtinama, kad tas Vyriausybės nutarimas yra priimtas ir kad būtent pasirašytasis Vyriausybės nutarimo tekstas yra autentiškas.

<...>

Konstitucijos 95 straipsnio 2 dalyje nustatytas reikalavimas, kad Vyriausybės nutarimus pasirašo Ministras Pirmininkas ir tos srities ministras, taikomas Vyriausybės nutarimams, priimtiems po Konstitucijos įsigaliojimo. Šis reikalavimas negali būti atgaline tvarka taikomas Vyriausybės aktams, priimtiems ir pasirašytiems iki Konstitucijos įsigaliojimo.

Vyriausybė yra saistoma savo nutarimų

Konstitucinio Teismo 2005 m. liepos 8 d. nutarimas

Vyriausybė yra saistoma savo pačios priimtų nutarimų (Konstitucinio Teismo 2001 m. birželio 28 d. nutarimas). Kol Vyriausybės nutarimas nėra pakeistas ar panaikintas, Vyriausybė turi laikytis jame nustatytų reikalavimų.

Vyriausybės pareiga laikytis galiojančių įstatymų (Konstitucijos 94 straipsnio 2 punktas)

Konstitucinio Teismo 2007 m. gegužės 23 d. nutarimas

Pagal Konstituciją Vyriausybė, kaip vykdomosios valdžios institucija, turi plačią diskreciją formuoti ir vykdyti valstybės ekonominę politiką ir atitinkamai reguliuoti ūkinę veiklą. Pagal Konstitucijos 95 straipsnio 1 dalį Vyriausybė valstybės valdymo reikalus sprendžia posėdžiuose visų Vyriausybės narių balsų dauguma priimdama nutarimus; ji solidariai atsako Seimui už bendrą Vyriausybės veiklą (Konstitucijos 96 straipsnio 1 dalis). Pagal Konstitucijos ir įstatymų apibrėžtą savo kompetenciją formuodama ir vykdydama valstybės ekonominę politiką ir atitinkamai reguliuodama ūkinę veiklą, *inter alia* leisdamas nutarimus, Vyriausybė negali veikti *ultra vires*; ji privalo laikytis Konstitucijos, taip pat įstatymų. Jeigu Vyriausybė nesilaikytų įstatymų, būtų paneigiamas konstitucinis teisinės valstybės principas, suponuojantis teisės aktų hierarchiją, taip pat Konstitucijos 94 straipsnio 2 punktas, pagal kurį Vyriausybė vykdo *inter alia* įstatymus.

<...>

<...> [Vyriausybė] neturi diskrecijos spręsti dėl kurio nors atitinkamus santykius reguluojančio įstatymo nuostatų netaikymo, jeigu tam tikros to įstatymo nuostatos netaikymas nėra *expressis verbis* numatytas įstatymuose.

Vyriausybės priimami teisės aktai, oficialus jų paskelbimas (Konstitucijos 95 straipsnis, Konstitucinio akto „Dėl Lietuvos Respublikos narystės Europos Sąjungoje“ 4 dalis)

Konstitucinio Teismo 2007 m. birželio 27 d. nutarimas

Pagal Konstitucijos 95 straipsnį Vyriausybė valstybės valdymo reikalus sprendžia posėdžiuose visų Vyriausybės narių balsų dauguma priimdama nutarimus (1 dalis), Vyriausybės nutarimus pasirašo Ministras Pirmininkas ir tos srities ministras (2 dalis).

Šiame kontekste paminėtina, kad Konstitucijoje nėra *expressis verbis* nustatyta, per kiek laiko priimtas Vyriausybės nutarimas turi būti pasirašytas ir oficialiai paskelbtas. Tai, per kiek dienų turi būti pasirašytas ir oficialiai paskelbtas Vyriausybės priimtas nutarimas, turi būti nustatyta įstatymu.

Konstitucinis Teismas, aiškindamas Konstitucijos 95 straipsnį (taip pat ir kitų Konstitucijos nuostatų kontekste), yra konstatavęs, kad pagal Konstituciją Vyriausybė, sprendama valstybės valdymo reikalus, visada turi priimti nutarimus, ir jie turi būti oficialiai paskelbti nepaisant to, ar Vyriausybės priimami teisės aktai yra norminiai, ar individualūs, taip pat nepaisant to, kokiam subjektui ar subjektų ratui jie skirti (Konstitucinio Teismo 2001 m. lapkričio 29 d., 2003 m. gegužės 30 d. nutarimai). Vyriausybės nutarimų skelbimo ir įsigaliojimo tvarka nustatoma įstatymu (Konstitucinio Teismo 2001 m. lapkričio 29 d. nutarimas).

Šiame kontekste pabrėžtina, jog oficialios konstitucinės doktrinos nuostatos, kad Vyriausybė, sprendama valstybės valdymo reikalus, visada turi priimti nutarimus ir kad jie turi būti oficialiai paskelbti nepaisant to, ar Vyriausybės priimami teisės aktai yra norminiai, ar individualūs, taip pat nepaisant to, kokiam subjektui ar subjektų ratui jie skirti, Konstitucinio Teismo jurisprudencijoje buvo suformuluotos *inter alia* konstitucinės justicijos bylose, kuriose buvo tiriama, ar Konstitucijai neprieštaravo teisės aktai (jų dalys), išleisti dar iki 2004 m. rugpjūčio 14 d., kai įsigaliojo Seimo 2004 m. liepos 13 d. priimtas Lietuvos Respublikos konstitucinis aktas „Dėl Lietuvos Respublikos narystės Europos Sąjungoje“, kuriuo buvo konstituciškai patvirtinta Lietuvos Respublikos narystė Europos Sąjungoje (Konstitucinio Teismo 2004 m. gruodžio 13 d., 2006 m. kovo 14 d. nutarimai) ir kuris pagal Konstitucijos 150 straipsnį yra Konstitucijos sudedamoji dalis.

Įsigaliojus Konstituciniam aktui „Dėl Lietuvos Respublikos narystės Europos Sąjungoje“, iki tol suformuota Vyriausybės aktų oficiali konstitucinė doktrina Konstitucinio Teismo jurisprudencijoje yra plėtojama atsižvelgiant ir į tai, kad šio Konstitucinio akto 4 dalyje nustatyta, kad Vyriausybė pasiūlymus priimti Europos Sąjungos teisės aktus nagrinėja teisės aktų nustatyta tvarka ir kad dėl šių pasiūlymų Vyriausybė gali priimti sprendimus ar rezoliucijas, kurių priėmimui netaikomos Konstitucijos 95 straipsnio nuostatos.

Taigi oficialios konstitucinės doktrinos nuostatos, kad Vyriausybė, sprendama valstybės valdymo reikalus, visada turi priimti nutarimus ir kad Vyriausybės teisės aktai turi būti oficialiai paskelbti nepaisant to, ar Vyriausybės priimami teisės aktai yra norminiai, ar individualūs, taip pat nepaisant to, kokiam subjektui ar subjektų ratui jie skirti, netaikytinos Vyriausybės rezoliucijoms ir sprendimams, kurie priimami pagal Konstitucinio akto „Dėl Lietuvos Respublikos narystės Europos Sąjungoje“ 4 dalį.

Vyriausybės aktai yra poįstatyminiai*Konstitucinio Teismo 2009 m. spalio 8 d. nutarimas*

<...> Konstitucinis Teismas <...> yra konstatavęs, kad jeigu Vyriausybės nutarimuose nustatytas teisinis reguliavimas konkuruotų su nustatytoju įstatymuose arba nebūtų grindžiamas įstatymais, būtų pažeisti ne tik konstitucinis teisinės valstybės principas ir Konstitucijos 94 straipsnio 2 punktą, bet ir Konstitucijos 5 straipsnio 2 dalis, kurioje nustatyta, kad valdžios galias riboja Konstitucija; taip pat galėtų būti pažeistas konstitucinis valdžių padalijimo principas (2006 m. gegužės 31 d., 2007 m. rugpjūčio 13 d., 2009 m. balandžio 29 d. nutarimai).

Vyriausybės įgaliojimai priimti poįstatyminius aktus (Konstitucijos 94 straipsnio 2, 7 punktai)*Konstitucinio Teismo 2015 m. rugsėjo 29 d. nutarimas*

Konstitucijos 94 straipsnio 2 punkte nustatyta, kad Vyriausybė vykdo įstatymus ir Seimo nutarimus dėl įstatymų įgyvendinimo, taip pat Respublikos Prezidento dekretus; pagal šio straipsnio 7 punktą Vyriausybė vykdo kitas pareigas, kurias jai paveda Konstitucija ir kiti įstatymai.

Aiškindamas šias konstitucines nuostatas, Konstitucinis Teismas ne kartą yra konstatavęs, kad Vyriausybės priimami teisės aktai yra poįstatyminiai aktai; jie yra įstatymų taikymo aktai, jais detalizuojamos ir sukonkretinamos įstatymų normos, reglamentuojamas jų įgyvendinimas; svarbu, kad poįstatyminius teisės aktus Vyriausybė priimtų neviršydamą savo įgaliojimų ir kad šie poįstatyminiai teisės aktai neprieštarautų Konstitucijai ir įstatymams.

Konstitucinis Teismas yra pažymėjęs, kad pagal Konstitucijos 94 straipsnio 2 punktą Vyriausybė gali priimti poįstatyminius aktus nepriklausomai nuo to, ar jai įstatymu buvo nustatytas pavedimas, ar ne, o pagal šio straipsnio 7 punktą ji privalo priimti poįstatyminį aktą, kad realizuotų pareigą, kurią jai paveda Konstitucija ir kiti įstatymai (2000 m. kovo 15 d. nutarimas). Kartu Konstitucinio Teismo aktuose pabrėžta, kad įstatymų leidėjas negali nustatyti Vyriausybei pavedimo, kuris savo turiniu pažeistų konstitucinį įstatymo viršenybės principą (2000 m. kovo 15 d. nutarimas), ir kad atitinkančiais Konstituciją gali būti pripažįstami tik tokie Vyriausybės įgaliojimai leisti teisės aktus, kurie kyla iš Konstitucijos arba jai neprieštarujančių įstatymų ir Seimo nutarimų dėl įstatymų įgyvendinimo, taip pat iš Konstitucijai neprieštarujančių Respublikos Prezidento dekretų (2004 m. kovo 5 d. nutarimas). Taigi vien pagal tai, ar įstatyme buvo nustatytas pavedimas Vyriausybei papildomai sureguliuoti kurį nors įstatymo įgyvendinimo tvarkos klausimą, ar tokio pavedimo įstatyme nebuvo nustatyta, negalima spręsti, ar Vyriausybės priimtas poįstatyminis aktas prieštarauja Konstitucijai ir įstatymams, ar jiems neprieštarauja; kiekvienu konkrečiu atveju turi būti vertinamas Vyriausybės priimto poįstatyminio akto ir įstatymų, kuriems vykdyti šis poįstatyminis aktas buvo priimtas, normų turinio santykis (2000 m. kovo 15 d. nutarimas).

Vyriausybės pareiga laikytis galiojančių įstatymų, *inter alia* juose nustatytos teisės aktų priėmimo tvarkos (Konstitucijos 94 straipsnio 2 punktą)*Konstitucinio Teismo 2016 m. liepos 8 d. nutarimas*

Konstitucinis Teismas, aiškindamas Konstitucijos 94 straipsnio 2 punktą, ne kartą yra konstatavęs, kad pagal Konstituciją Vyriausybė, leisdama teisės aktus, turi laikytis galiojančių įstatymų (*inter alia* 2001 m. gruodžio 18 d., 2007 m. rugpjūčio 13 d., 2015 m. birželio 16 d. nutarimai), *inter alia* tų, kuriuose nustatyta teisės aktų priėmimo tvarka. Ji turi laikytis įstatymų nustatytos Vyriausybės nutarimų parengimo, įvertinimo, derinimo, svarstymo,

balsavimo dėl jų tvarkos (2007 m. rugpjūčio 13 d. nutarimas). Pažymėtina, kad Vyriausybės pareiga laikytis įstatymuose nustatytos teisės aktų priėmimo tvarkos ne tiktai gali, bet ir turi būti traktuojama kaip konstitucinė pareiga.

<...> priimant teisės aktus negalima ignoruoti nė vieno įstatymuose nustatytos teisės aktų priėmimo tvarkos etapo ar taisyklės; būtinybė teisės aktus priimti nuosekliai laikantis įstatymuose nustatytos teisės aktų priėmimo tvarkos kyla iš Konstitucijos. Pagal Konstituciją įstatymuose ir kituose teisės aktuose nustatytų Vyriausybės teisės aktų priėmimo tvarkos etapų ar taisyklių būtina paisyti rengiant kiekvieną Vyriausybės teisės akto projektą nepriklausomai nuo to, ar tuo teisės aktu numatoma keisti (koreguoti) teisinį reguliavimą, nustatyti naują ar panaikinti galiojantįjį.

Vyriausybės pareiga priimant teisės aktus laikytis teisėkūros procedūrų viešumo ir skaidrumo reikalavimų

Konstitucinio Teismo 2016 m. liepos 8 d. nutarimas

<...> konstitucinis atsakingo valdymo principas, aiškinamas kartu su Konstitucijos 5 straipsnio 3 dalyje įtvirtintu valdžios įstaigų tarnavimo žmonėms imperatyvu, suponuoja teisėkūros procedūrų viešumo ir skaidrumo reikalavimus, kurių privalo laikytis *inter alia* valstybės valdžią įgyvendinančios institucijos. <...>

<...> galimi ir tokie konstituciškai pateisinami atvejai, kai įstatymu gali būti numatytas ir neviešas Vyriausybės teisės aktų leidybos procesas, kaip antai, siekiant apsaugoti valstybės paslaptį sudarančią informaciją, išvengti grėsmės konstitucinei santvarkai, gynybinei galiai, kitiems svarbiems interesams.

<...>

<...> atsižvelgiant į konstitucinį Vyriausybės, kaip vykdomosios valdžios institucijos, statusą, taip pat į tai, kad pagal Konstitucijos 95 straipsnį Vyriausybė valstybės valdymo reikalus sprendžia posėdžiuose priimdama nutarimus, tik įstatymu gali būti numatyti konstituciškai pagrįsti išimtiniai atvejai, susiję su Vyriausybės sprendimų priėmimu *inter alia* karo ar nepaprastosios padėties metu, gaivalinės nelaimės atveju, kada Vyriausybės posėdžio darbotvarkė gali būti papildoma naujais, įprasta tvarka su ministerijomis ir kitomis Vyriausybės įstaigomis, suinteresuotomis valstybės institucijomis nederintais teisės aktų projektais, nurodant atitinkamus motyvus. Tačiau, įstatymu nustatytus tokią Vyriausybės teisės aktų inicijavimo (jų projektų pateikimo) tvarką, neturi būti sudaryta prielaidų formuoti tokiai Vyriausybės posėdžio darbotvarkės papildymo naujais klausimais praktikai, kuria, nukrypstant nuo minėtų konstituciškai pagrįstų išimčių, būtų paneigiami konstituciniai teisėkūros procedūrų viešumo ir skaidrumo reikalavimai.

Vyriausybės priimami teisės aktai (Konstitucijos 95 straipsnio 1 dalis, Konstitucinio akto „Dėl Lietuvos Respublikos narystės Europos Sąjungoje“ 4 straipsnis)

Konstitucinio Teismo 2018 m. kovo 2 d. nutarimas

Konstitucijos 95 straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad Vyriausybė valstybės valdymo reikalus sprendžia posėdžiuose visų Vyriausybės narių balsų dauguma priimdama nutarimus. <...>

Aiškindamas Konstitucijos 95 straipsnio 1 dalį Konstitucinis Teismas yra konstatavęs, kad Vyriausybė, sprendama valstybės valdymo reikalus, visada turi priimti nutarimus, ir jie turi būti oficialiai paskelbti nepaisant to, ar Vyriausybės priimami teisės aktai yra norminiai, ar individualūs, taip pat nepaisant to, kokiam subjektui ar subjektų ratui jie skirti (2001 m. lapkričio 29 d., 2003 m. gegužės 30 d., 2007 m. birželio 27 d. nutarimai); valstybės

valdymo reikalai, Konstitucijoje ir įstatymuose priskirti Vyriausybės kompetencijai, negali būti sprendžiami Vyriausybei priimant kitos rūšies aktą (*inter alia* 2001 m. lapkričio 29 d., 2003 m. gegužės 30 d., 2010 m. gegužės 13 d. nutarimai).

Vienintelė Konstitucijoje numatyta išimtis, kada Vyriausybei leidžiama nesilaikyti šių reikalavimų, yra įtvirtinta Konstitucinio akto „Dėl Lietuvos Respublikos narystės Europos Sąjungoje“, kuris yra Konstitucijos sudedamoji dalis, 4 straipsnyje:

„Vyriausybė pasiūlymus priimti Europos Sąjungos teisės aktus nagrinėja teisės aktų nustatyta tvarka. Dėl šių pasiūlymų Vyriausybė gali priimti sprendimus ar rezoliucijas, kurių priėmimui netaikomos Konstitucijos 95 straipsnio nuostatos.“

Taigi, kaip yra pažymėjęs Konstitucinis Teismas, oficialiosios konstitucinės doktrinos nuostatos, kad Vyriausybė, spręsdama valstybės valdymo reikalus, visada turi priimti nutarimus ir kad Vyriausybės teisės aktai turi būti oficialiai paskelbti nepaisant to, ar jie yra norminiai, ar individualūs, taip pat nepaisant to, kokiam subjektui ar subjektų ratui jie skirti, netaikytinos Vyriausybės sprendimams ir rezoliucijoms, kurie priimami pagal Konstitucinio akto „Dėl Lietuvos Respublikos narystės Europos Sąjungoje“ 4 straipsnį (2007 m. birželio 27 d., 2010 m. gegužės 13 d. nutarimai).

Šiame kontekste pažymėtina, kad pagal Konstitucinio akto „Dėl Lietuvos Respublikos narystės Europos Sąjungoje“ 4 straipsnį, teisės aktuose nustatant pasiūlymų priimti Europos Sąjungos teisės aktus nagrinėjimo tvarką, gali būti nekeliami ir kai kurie kiti reikalavimai, Konstitucijos 95 straipsnyje nustatyti Vyriausybės aktų, kuriais sprendžiami valstybės valdymo reikalai, priėmimui.

Taigi tai reiškia, kad dėl pasiūlymų priimti Europos Sąjungos teisės aktus gali būti leidžiama spręsti ne Vyriausybės posėdžiuose, o kitokia Vyriausybės veiklos organizacine forma (be kita ko, Vyriausybės pasitarimuose), dėl šių pasiūlymų priimamiems Vyriausybės sprendimams ir rezoliucijoms taip pat galima netaikyti Konstitucijos 95 straipsnio 2 dalyje įtvirtinto Vyriausybės nutarimams keliamo reikalavimo, kad juos pasirašytų Ministras Pirmininkas ir tos srities ministras.

Pažymėtina, kad Konstitucinio akto „Dėl Lietuvos Respublikos narystės Europos Sąjungoje“ 4 straipsnio formuluotė „netaikomos Konstitucijos 95 straipsnio nuostatos“ negali būti absoliutinama ir aiškinama kaip leidžianti minėtus Vyriausybės sprendimus ir rezoliucijas priimti ne visų Vyriausybės narių balsų dauguma.

Lietuvos vykdomosios valdžios institucijų sistemoje Vyriausybė, įgyvendinanti valstybinį valdymą, užima išskirtinę vietą (1998 m. sausio 10 d., 2004 m. gruodžio 13 d., 2010 m. gegužės 13 d. nutarimai); <...> pagal Konstituciją Vyriausybė yra kolegiali vykdomosios valdžios institucija, įgyvendinanti valstybinį valdymą.

Paminėtina, kad Konstitucinis Teismas, *inter alia* aiškindamas Konstitucijos 1 straipsnyje įtvirtintą nuostatą, jog Lietuvos valstybė yra nepriklausoma demokratinė valstybė, yra pažymėjęs, kad vienas iš sprendimų priėmimo demokratinųjų principų yra daugumos principas (1994 m. liepos 22 d., 2006 m. balandžio 4 d., 2012 m. kovo 29 d. nutarimai).

Taip pat paminėtina, kad, kaip matyti iš Konstitucinio akto „Dėl Lietuvos Respublikos narystės Europos Sąjungoje“ *travaux préparatoires*, jo 4 straipsniu buvo siekiama ne nustatyti kitokį nei nustatytasis Konstitucijos 95 straipsnio 1 dalyje visų Vyriausybės narių balsų daugumos reikalavimą Vyriausybės sprendimams ir rezoliucijoms priimti, bet užtikrinti greitesnę nei Vyriausybės nutarimų šių Vyriausybės sprendimų ir rezoliucijų, kuriais tvirtinama Lietuvos Respublikos pozicija dėl pasiūlymų priimti Europos Sąjungos teisės aktus, priėmimą.

Taigi pažymėtina, kad pagal Konstituciją Vyriausybė, sprendama valstybės valdymo reikalus, gali priimti nutarimus (Konstitucijos 95 straipsnio 1 dalis), taip pat sprendimus ir rezoliucijas (Konstitucinio akto „Dėl Lietuvos Respublikos narystės Europos Sąjungoje“ 4 straipsnis). Taip pat pažymėtina, kad, atsižvelgiant į Vyriausybės, kaip kolegialios vykdomosios valdžios institucijos, konstitucinę prigimtį, taip pat į iš Konstitucijoje įtvirtinto demokratinio sprendimų priėmimo principo kylantį reikalavimą kolegialioms valstybės institucijoms priimti sprendimus balsų dauguma, pagal Konstituciją, *inter alia* jos 95 straipsnio 1 dalį, visi Vyriausybės aktai, kuriuos Vyriausybė priima sprendama valstybės valdymo reikalus (*inter alia* Konstitucinio akto „Dėl Lietuvos Respublikos narystės Europos Sąjungoje“ 4 straipsnyje nurodytu atveju tvirtindama Lietuvos Respublikos poziciją dėl pasiūlymų priimti Europos Sąjungos teisės aktus), turi būti priimami visų Vyriausybės narių balsų dauguma. Kitaip aiškinant Konstitucinio akto „Dėl Lietuvos Respublikos narystės Europos Sąjungoje“ 4 straipsnį, esą pagal jį Vyriausybės sprendimams ir rezoliucijoms priimti nebūtinai visų Vyriausybės narių balsų daugumos pritarimas, šiais Vyriausybės aktais patvirtinta Lietuvos Respublikos pozicija dėl pasiūlymų priimti Europos Sąjungos teisės aktus negalėtų būti laikoma Vyriausybės, kartu ir Lietuvos Respublikos pozicija.

Apibendrinant pažymėtina, kad pagal Konstituciją aktas, kuris priimtas sprendžiant valstybės valdymo reikalus ne visų Vyriausybės narių balsų dauguma, negali būti laikomas Vyriausybės, kaip kolegialios vykdomosios valdžios institucijos, valios išraiška.

Vyriausybės nutarimai dėl ekonominių, socialinių, kultūrinių ar kitų projektų pripažinimo valstybei svarbiais

Konstitucinio Teismo 2018 m. balandžio 12 d. nutarimas

<...> pagal Konstituciją Vyriausybė, sprendama valstybės valdymo reikalus, visada turi priimti nutarimus, ir jie turi būti oficialiai paskelbti nepaisant to, ar Vyriausybės priimami teisės aktai yra norminiai, ar individualūs, taip pat nepaisant to, kokiam subjektų ratui jie skirti (*inter alia* 2003 m. gegužės 30 d., 2007 m. birželio 27 d., 2018 m. kovo 2 d. nutarimai).

Vyriausybės nutarimai, kaip ir kiti teisės aktai, gali skirtis pagal formą, turinį, struktūrą, apimtį, turėti įvairias sudedamąsias dalis (priedėlius) (2007 m. birželio 27 d. nutarimas). Konstitucinis Teismas 2010 m. vasario 9 d. nutarime yra konstatavęs, kad visos norminio teisės akto dalys (taip pat priedėliai) sudaro vieną visumą, tarpusavyje yra neatskiriama susijusios ir turi vienodą teisinę galią; priedėlių atskirti nuo teisės akto negalima, nes, keičiant juose konkrečiai išdėstytą turinį, keičiasi ir viso norminio teisės akto turinys; turi būti paskelbiamas visas teisės aktas kartu su visomis jo sudedamosiomis dalimis.

<...>

<...> Konstitucinis Teismas 2010 m. vasario 26 d. ir 2013 m. balandžio 2 d. nutarimuose, kartu su Konstitucijos 7 straipsnio 2 dalimi aiškindamas iš konstitucinio teisinės valstybės principo kylančius reikalavimus Vyriausybės aktų, kuriais pritariama valstybės turto privatizavimo sutartims (jų pakeitimo projektams), paskelbimui, pažymėjo, kad:

- netoleruoti atvejai, kai Vyriausybės nutarimais formaliai aprobuojamos privatizavimo sutartys, kurių turinys visuomenei nėra žinomas, nieko konkrečiai juose nenurodant;
- konstitucinis reikalavimas, kad teisė negali būti nevieša, reiškia ne tik tai, kad Vyriausybės nutarimas, kuriuo pritariama svarbiausių Lietuvos ūkio objektų privatizavimo sutarčių, jų priedų projektams, turi būti oficialiai paskelbtas, bet ir tai, kad tokia Vyriausybės nutarime turi būti ne tik formaliai pritarta sutarties, jos priedų projektams, bet ir *inter alia* konstatuota sutarties projekto, kuriam pritariama, nuostatų atitiktis objekto

privatizavimo programoje numatytiems privatizavimo sąlygoms, nurodytos principinės sutarties nuostatos, kaip antai sutarties tikslas, objektas, esminiai valstybės įsipareigojimai.

Šios oficialiosios konstitucinės doktrinos nuostatos *mutatis mutandis* taikytinos ir Vyriausybės nutarimams dėl ekonominių, socialinių, kultūrinių ar kitų projektų pripažinimo valstybei svarbiais.

<...>

<...> Konstitucijos 7 straipsnio 2 dalis, konstitucinis teisinės valstybės principas, taip pat iš konstitucinio atsakingo valdymo principo ir Konstitucijos 5 straipsnio 2, 3 dalių kylantis viešosios valdžios institucijų ir pareigūnų veiklos skaidrumo principas suponuoja reikalavimą Vyriausybei, pripažįstant ekonominius, socialinius, kultūrinius ar kitus projektus valstybei svarbiais, Vyriausybės nutarime ne tik išreikšti formalų sprendimą pripažinti tam tikrą projektą valstybei svarbiu, bet ir šiame nutarime (arba jo sudedamosiose dalyse) arba kitame viešai paskelbtame teisės akte nustatyti esmines valstybei svarbaus projekto vykdymo sąlygas, kaip antai tikslą, objektą, įgyvendinimo terminus, finansavimo šaltinius, esminius projekto vykdytojo (vykdytojų) įsipareigojimus ir kt.

<...>

<...> teisės aktuose nustatyta tvarka projektą pripažinus valstybei svarbiu, Vyriausybei iš Konstitucijos 46 straipsnio 2, 3 dalių, konstitucinio atsakingo valdymo principo kyla pareiga vykdyti veiksmingą tokių projektų įgyvendinimo kontrolę, *inter alia* teisės aktuose nustatyta tvarka ir pagrindais Vyriausybės nutarimus, kuriais tam tikriems projektams suteiktas valstybei svarbaus projekto statusas, pripažinti netekusiais galios, jeigu projektas nebeatitinka pripažinimo valstybei svarbiais projektais kriterijų.

Vyriausybės pareiga užtikrinti veiksmingą įstatymų vykdymą (Konstitucijos 94 straipsnio 2, 7 punktai)

Konstitucinio Teismo 2018 m. balandžio 27 d. nutarimas

<...> iš Konstitucijos 94 straipsnio 2, 7 punktų, kuriuose yra įtvirtinti Vyriausybės, kaip vykdomosios valdžios institucijos, įgaliojimai, iš konstitucinių teisinės valstybės, atsakingo valdymo principų Vyriausybei kyla pareiga užtikrinti veiksmingą įstatymų vykdymą, *inter alia* tais atvejais, kai įstatymu jai nėra nustatyta konkretaus pavedimo. Ši Vyriausybės pareiga apima *inter alia* pareigą priimti poįstatyminius aktus, reikalingus iš valstybės biudžeto lėšų finansuojamų įstaigų veiklos nepertraukiamumui ir joms priskirtų funkcijų tinkamam vykdymui užtikrinti. Priimdama tokius teisės aktus Vyriausybė <...> pagal Konstituciją turi laikytis galiojančių įstatymų ir, vykdydama vienus įstatymus, negali pažeisti kitų.

7.5. VYRIAUSYBĖS NARIAI. MINISTERIJOS

Ministro Pirmininko įgaliojimai pasirašyti tarptautines sutartis (Konstitucijos 84 straipsnio 1 punktas, 94 straipsnio 6 punktas, 97 straipsnio 1 dalis)

Konstitucinio Teismo 1995 m. spalio 17 d. nutarimas

Tai, kad Ministras Pirmininkas turi teisę pasirašyti tarptautines sutartis, galima spręsti iš konstitucinių nuostatų dėl Vyriausybės įgaliojimų užsienio politikos ir tarptautinių santykių srityje. Konstitucijos 84 straipsnio 1 punkte nustatyta, kad Respublikos Prezidentas „sprendžia pagrindinius užsienio politikos klausimus ir kartu su Vyriausybe vykdo užsienio politiką“. Šio punkto antroji nuostata reiškia, kad ne tik Prezidentas, bet ir Vyriausybė turi konkrečius įgaliojimus sudaryti tarptautines sutartis, nes neturint jų vykdyti užsienio politikos

neįmanoma. Konstitucijos 94 straipsnio 6 punkte nustatyta, kad Vyriausybė „užmezga diplomatinis santykius ir palaiko ryšius su užsienio valstybėmis ir tarptautinėmis organizacijomis“. Šie santykiai ir ryšiai taip pat nustatomi ir įtvirtinami tarptautinėmis sutartimis. Ministro Pirmininko teisę pasirašyti sutartis pagrindžia ir Konstitucijos 97 straipsnio 1 dalies nuostata, kad „Ministras Pirmininkas atstovauja Lietuvos Respublikos Vyriausybei“.

Ministerijos, jų steigimas ir panaikinimas (Konstitucijos 67 straipsnio 8 punktas)

Konstitucinio Teismo 1999 m. birželio 3 d. nutarimas

Konstitucijoje nustatant įstatymų leidžiamosios ir vykdomosios valdžios institucijų funkcijas bei įgaliojimus yra numatyta jų tarpusavio sąveika. Tokia norma yra Konstitucijos 67 straipsnio 8 punkte: Seimas „Vyriausybės siūlymu steigia ir panaikina Lietuvos Respublikos ministerijas“. <...>

Ministerijos yra specialios kompetencijos valstybės valdymo institucijos. Jas steigiant ar panaikinant siekiama organizuoti valdymą įvairiose srityse. Ministerija vykdo įstatymų ir kitų teisės aktų jai pavestos srities valstybės valdymo funkcijas ir šioje srityje įgyvendina valstybės politiką. Vykdydamos savo funkcijas, ministerijos neišvengiamai dalyvauja ne tik valdymo, bet ir kituose įvairaus pobūdžio (turtiniuose, darbo ir kt.) teisiniuose santykiuose. Ministerijos yra juridiniai asmenys.

Konstitucijos 67 straipsnio 8 punktas įtvirtina Seimo teisę steigti ir panaikinti ministerijas. Šių Seimo įgaliojimų įgyvendinimas yra saistomas konkrečių Konstitucijoje įtvirtintų Vyriausybės įgaliojimų: jeigu Vyriausybė nepateikia konkretaus pasiūlymo, Seimas negali priimti sprendimo steigti ar panaikinti ministeriją. Taigi ši Konstitucijos norma užtikrina įstatymų leidžiamosios ir vykdomosios valdžių pusiausvyrą.

Ministro kompetencija vadovauti ministerijai (Konstitucijos 98 straipsnio 1 dalis)

Konstitucinio Teismo 1999 m. lapkričio 23 d. nutarimas

Konstitucijos 98 straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad „ministras vadovauja ministerijai, sprendžia ministerijos kompetencijai priklausančius klausimus, taip pat vykdo kitas įstatymų numatytas funkcijas“.

<...>

Pažymėtina, kad Konstitucijos 98 straipsnio 1 dalies nuostatos „ministras vadovauja ministerijai“ turinį sudaro šie elementai: ministras turi teisę įstatymų ir kitų teisės aktų nustatyta tvarka pasirinkti ministerijos darbuotojus ir priimti juos į darbą bei atleisti iš darbo; ministras turi teisę organizuoti ministerijos darbuotojų darbą, kad būtų vykdomos įstatymais ir kitais teisės aktais ministerijai nustatytos funkcijos; ministras turi teisę duoti visiems ministerijos darbuotojams privalomus vykdyti nurodymus; ministras turi teisę taikyti drausminio poveikio priemones visiems ministerijos darbuotojams, kurie nevykdo savo pareigų ar ministro nurodymų arba netinkamai juos vykdo, taip pat skatinti visus ministerijos darbuotojus.

<...>

Pažymėtina, kad Konstitucijos 98 straipsnio 1 dalyje nustatyta ministro kompetencija vadovauti ministerijai suponuoja ministro asmeninę atsakomybę už ministerijos veiklą. Pagal Konstitucijos 96 straipsnio 2 dalį ministrai, vadovaudami jiems pavestoms valdymo sritims, yra atsakingi Seimui, Respublikos Prezidentui ir tiesiogiai pavaldūs Ministrui Pirmininkui. Konstitucijos 101 straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad ministrai turi atsiskaityti Seime už savo veiklą. <...>

<...>

<...> Ministras, pagal Konstitucijos 98 straipsnio 1 dalį turėdamas įgaliojimus vadovauti ministerijai, kartu yra atsakingas už visos ministerijos veiklą, už tai, kad būtų vykdomi įstatymai, Vyriausybės nutarimai ir kiti teisės aktai. Vadinasi, ministras taip pat yra atsakingas už ūkinę ir finansinę ministerijos veiklą nepriklausomai nuo šios veiklos pobūdžio <...>.

Ministro tiesioginis pavaldumas Ministrui Pirmininkui (Konstitucijos 96 straipsnio 2 dalis)

Konstitucinio Teismo 1999 m. lapkričio 23 d. nutarimas

Pagal Konstitucijos 96 straipsnio 2 dalį ministras yra tiesiogiai pavaldus Ministrui Pirmininkui. Tai reiškia, kad teisiškai ministras jokiems kitiems subjektams nėra pavaldus, kad pagal Konstituciją ministrui pavedimus gali duoti tik Ministras Pirmininkas, o Konstitucijos nustatytais atvejais – Respublikos Prezidentas. Jokiems kitiems subjektams <...> Konstitucija nenumato teisės duoti pavedimus ministrui.

Vyriausybės ir jos narių konstitucinis statusas (60 straipsnio 2 dalis, 99, 100 straipsniai)

Konstitucinio Teismo 2003 m. gegužės 30 d. nutarimas

Pagal Konstituciją Vyriausybė – kolegiali vykdomosios valdžios institucija, kurią sudaro Ministras Pirmininkas ir ministrai.

Ministras Pirmininkas ir ministrai negali užimti jokių kitų renkamų ar skiriamų pareigų, dirbti verslo, komercijos ar kitokiose privačiose įstaigose ar įmonėse, taip pat gauti kitokį atlyginimą, išskyrus jam nustatytą pagal pareigas Vyriausybėje bei užmokestį už kūrybinę veiklą (Konstitucijos 99 straipsnis). Pagal Konstitucijos 60 straipsnio 2 dalį Ministras Pirmininkas ir ministrai tuo pat metu gali būti Seimo nariais.

Pažymėtina ir tai, jog tam, kad Vyriausybė galėtų nekludomai vykdyti Konstitucijos ir įstatymų jai pavestas pareigas, Konstitucijoje yra įtvirtintas Ministro Pirmininko ir ministrų imunitetas. Konstitucijos 100 straipsnyje nustatyta, kad Ministras Pirmininkas ir ministrai negali būti patraukti baudžiamojon atsakomybėn, suimti, negali būti kitaip suvaržyta jų laisvė be išankstinio Seimo sutikimo, o tarp Seimo sesijų – be išankstinio Respublikos Prezidento sutikimo.

Ministro kompetencija vadovauti ministerijai (Konstitucijos 98 straipsnio 1 dalis)

Konstitucinio Teismo 2018 m. kovo 8 d. nutarimas

Konstitucijos 98 straipsnio 1 dalyje nustatyta: „Ministras vadovauja ministerijai, sprendžia ministerijos kompetencijai priklausančius klausimus, taip pat vykdo kitas įstatymų numatytas funkcijas.“

Šiame kontekste pažymėtina, kad ministerijos yra specialios kompetencijos valstybės valdymo institucijos; jas steigiant ar panaikinant siekiama organizuoti valdymą įvairiose srityse; ministerija vykdo įstatymų ir kitų teisės aktų jai pavestos srities valstybės valdymo funkcijas ir šioje srityje įgyvendina valstybės politiką; vykdydamos savo funkcijas, ministerijos neišvengiamai dalyvauja ne tik valdymo, bet ir kituose įvairaus pobūdžio (turtiniuose, darbo ir kt.) teisiniuose santykiuose (1999 m. birželio 3 d. nutarimas).

Pažymėtina ir tai, kad valstybės valdžią įgyvendinančių institucijų veikloje, be joms pavestų valstybės funkcijų vykdymo, esama ir kitokios veiklos, *inter alia* susijusios su vidaus administravimo funkcijų vykdymu (2010 m. gegužės 13 d. nutarimas). <...> pažymėtina, kad ir ministerijos, vykdančios jai pavestas srities valstybės valdymo funkcijas ir šioje srityje

įgyvendinančios valstybės politiką, veikloje esama *inter alia* veiklos, susijusios su vidaus administravimo funkcijų vykdymu.

Konstitucinis Teismas 1999 m. lapkričio 23 d. nutarime, be kita ko, aiškindamas Konstitucijos 98 straipsnio 1 dalies nuostatas, yra pažymėjęs, kad nuostatos „ministras vadovauja ministerijai“ turinį sudaro šie elementai: ministras turi teisę įstatymų ir kitų teisės aktų nustatyta tvarka pasirinkti ministerijos darbuotojus ir priimti juos į darbą bei atleisti iš darbo; ministras turi teisę organizuoti ministerijos darbuotojų darbą, kad būtų vykdomos įstatymais ir kitais teisės aktais ministerijai nustatytos funkcijos; ministras turi teisę duoti visiems ministerijos darbuotojams privalomus vykdyti nurodymus; ministras turi teisę taikyti drausminio poveikio priemones visiems ministerijos darbuotojams, kurie nevykdo savo pareigų ar ministro nurodymų arba netinkamai juos vykdo, taip pat skatinti visus ministerijos darbuotojus.

<...> Konstitucijos 98 straipsnio 1 dalyje įtvirtinta ministro kompetencija vadovauti ministerijai apima *inter alia* tam tikrus vidaus administravimo įgaliojimus ministerijos, ministerijai pavestai sričiai priskirtų įstaigų (įstaigų prie ministerijos) atžvilgiu, įskaitant teisę įstatymų ir kitų teisės aktų nustatyta tvarka pasirinkti ministerijos darbuotojus, ministerijai pavestai sričiai priskirtų įstaigų vadovus, priimti juos į darbą ir atleisti iš darbo, teisę taikyti jiems drausminio poveikio priemones, juos skatinti.

<...> paminėtina, kad pagal Konstituciją negali būti nustatytas toks teisinis reguliavimas, kuriuo apskritai būtų užkirstas kelias ministrui vykdyti iš Konstitucijos 98 straipsnio 1 dalies nuostatos „ministras vadovauja ministerijai“ kylančius jo įgaliojimus, *inter alia* susijusius su ministerijos ir ministerijai pavestai sričiai priskirtų įstaigų vidaus administravimu, taip pat juo negali būti apribotos ministro, įgyvendinančio jam suteiktus konstitucinius įgaliojimus, galimybės veiksmingai kontroliuoti, kaip vykdomos ministerijai, kuriai jis vadovauja ir už kurios veiklą atsako, pavestos funkcijos, taip pat kitokia veikla, susijusi su pavestomis funkcijomis, *inter alia* vidaus administravimas.

Šiame kontekste paminėtina, kad Konstitucijos 98 straipsnio 1 dalyje nėra nustatyta, kokia tvarka ministras įgyvendina jam Konstitucijoje numatytą kompetenciją; ši tvarka nustatoma įstatymuose, Vyriausybės nutarimuose, kituose teisės aktuose (1999 m. lapkričio 23 d. nutarimas).

Ministro atsakomybė už savo veiklą jam įgyvendinant įgaliojimus vadovauti ministerijai (Konstitucijos 5 straipsnio 2, 3 dalys, 30 straipsnio 2 dalis, 96 straipsnio 2 dalis, 98 straipsnio 1 dalis, 100 straipsnis, 128 straipsnio 2 dalis)

Konstitucinio Teismo 2018 m. kovo 8 d. nutarimas

<...> aiškindamas Konstitucijos 5 straipsnio 2 dalį, kurioje nustatyta, kad valdžios galias riboja Konstitucija, kartu su šio straipsnio 3 dalimi, kurioje nustatyta, kad valdžios įstaigos tarnauja žmonėms, Konstitucinis Teismas yra pažymėjęs, jog Konstitucija yra valstybės valdžią ribojanti aukščiausioji teisė, joje yra įtvirtintas atsakingo valdymo principas (*inter alia* 2004 m. liepos 1 d., 2015 m. lapkričio 19 d., 2018 m. kovo 2 d. nutarimai); šis principas suponuoja tai, kad visos valstybės institucijos ir pareigūnai turi vykdyti savo funkcijas vadovaudamiesi Konstitucija, teise, veikdami Tautos ir Lietuvos valstybės interesais, jie turi tinkamai įgyvendinti jiems Konstitucijos ir įstatymų suteiktus įgaliojimus (*inter alia* 2012 m. spalio 26 d. išvada, 2014 m. liepos 11 d., 2016 m. gruodžio 22 d. nutarimai).

Konstitucinis Teismas, 2008 m. sausio 22 d. nutarime atkleisdamas iš Konstitucijos, *inter alia* jos 5 straipsnio 2, 3 dalių, kylančio vieno iš viešosios valdžios institucijų ir pareigūnų veiklos principų – skaidrumo principo turinį, pabrėžė, kad jis suponuoja, be kita ko,

atskaitingumą atitinkamai bendruomenei ir sprendimus priimančių pareigūnų atsakomybę už tuos sprendimus; skaidrumas yra būtina prielaida *inter alia* užkirsti kelią piktnaudžiavimams valdžia, taigi ir būtina prielaida žmonėms pasitikėti viešosios valdžios institucijomis ir apskritai valstybe; skaidrumas, kaip viešosios valdžios institucijų ir pareigūnų veiklos principas, suponuoja, be kita ko, tai, kad priimami sprendimai turi būti pagrįsti, aiškūs, kad juos, iškilus reikalui, būtų galima racionaliai motyvuoti; kiti asmenys turi turėti galimybę tuos sprendimus nustatyta tvarka ginčyti.

<...> pažymėtina, kad pagal Konstituciją, *inter alia* jos 5 straipsnio 2, 3 dalis, konstitucinių atsakingo valdymo principą, ministrai, įgyvendindami jiems suteiktus vidaus administravimo įgaliojimus ministerijos, ministerijai pavestai sričiai priskirtų įstaigų atžvilgiu, privalo šiuos jiems Konstitucijos ir įstatymų suteiktus įgaliojimus įgyvendinti tinkamai, *inter alia* juos įgyvendindami priimti teisėtus ir pagrįstus sprendimus.

Valdžios atsakomybė visuomenei neatsiejama nuo konstitucinio teisinės valstybės principo; ji konstituciškai įtvirtinama nustačius, kad valdžios įstaigos tarnauja žmonėms, valdžios galias riboja Konstitucija (*inter alia* 2004 m. kovo 31 d. išvada, 2010 m. gegužės 13 d., 2015 m. lapkričio 19 d. nutarimai).

Konstitucijos 96 straipsnio 2 dalyje nustatyta, kad ministrai, vadovaudami jiems pavestoms valdymo sritims, atsakingi Seimui, Respublikos Prezidentui ir tiesiogiai pavaldūs Ministrui Pirmininkui. Pagal Konstitucijos 101 straipsnio 1 dalį ministrai turi atsiskaityti Seime už savo veiklą.

Konstitucinis Teismas 2002 m. gruodžio 24 d. nutarime yra konstatavęs, kad pagal Konstituciją Seimas vykdo parlamentinę Vyriausybės kontrolę; valstybės valdžių padalijimas Konstitucijoje suponuoja ir Vyriausybės – vykdomosios valdžios kolegialios institucijos atskaitingumą įstatymų leidžiamajai valdžiai – Tautos atstovybei.

Šiame kontekste pažymėtina, jog tam, kad Vyriausybė galėtų nekliudomai vykdyti Konstitucijos ir įstatymų jai pavestas pareigas, Konstitucijoje yra įtvirtintas Ministro Pirmininko ir ministrų imunitetas. Konstitucijos 100 straipsnyje nustatyta, kad Ministras Pirmininkas ir ministrai negali būti patraukti baudžiamojon atsakomybėn, suimti, negali būti kitaip suvaržyta jų laisvė be išankstinio Seimo sutikimo, o tarp Seimo sesijų – be išankstinio Respublikos Prezidento sutikimo (2003 m. gegužės 30 d. nutarimas).

<...> pažymėtina, kad Konstitucijoje yra įtvirtinta ministrų politinė atsakomybė Seimui, Respublikos Prezidentui, Ministrui Pirmininkui už vadovavimą jiems pavestoms valdymo sritims, taip pat Konstitucijos 100 straipsnyje yra numatytas jų imunitetas taikant baudžiamąją atsakomybę ar suvaržant laisvę.

Pažymėtina, kad Konstitucijoje nėra įtvirtinta kitų nuostatų, kuriomis būtų nustatytas išskirtinis, palyginti su kitais subjektais, kuriems teisinė atsakomybė taikoma įstatymo nustatytais bendraisiais pagrindais, ministrų statusas. Vadinasi, atsižvelgiant į visuminį Konstitucijoje įtvirtintą teisinį reguliavimą, nėra pagrindo teigti, kad pagal Konstituciją ministrams taikytinos kitokios teisinės atsakomybės taisyklės (išskyrus Konstitucijos 100 straipsnyje numatytą imunitetą taikant baudžiamąją atsakomybę ar suvaržant laisvę) negu kitiems asmenims.

Kitoks Konstitucijos, *inter alia* jos 96 straipsnio 2 dalies, 100 straipsnio, nuostatų aiškinimas, esą ministrams pagal Konstituciją taikytinas ir kitoks imunitetas nuo teisinės atsakomybės (išskyrus numatytąjį Konstitucijos 100 straipsnyje), būtų nesuderinamas su Konstitucijoje įtvirtinta valdžios atsakomybe visuomenei, jos 5 straipsnio 2, 3 dalių nuostatomis, konstituciniais atsakingo valdymo, teisinės valstybės principais, taip pat suponuotų Konstitucijos 29 straipsnio 2 dalyje draudžiamą privilegiją.

Konstitucinis Teismas, aiškindamas, be kita ko, Konstitucijos 98 straipsnio 1 dalies nuostatą „ministras vadovauja ministerijai“, 1999 m. lapkričio 23 d. nutarime yra konstatavęs, kad:

– Konstitucijos 98 straipsnio 1 dalyje nustatyta ministro kompetencija vadovauti ministerijai suponuoja ministro asmeninę atsakomybę už ministerijos veiklą;

– ministras, pagal Konstitucijos 98 straipsnio 1 dalį turėdamas įgaliojimus vadovauti ministerijai, kartu yra atsakingas už visos ministerijos veiklą, už tai, kad būtų vykdomi įstatymai, Vyriausybės nutarimai ir kiti teisės aktai; vadinasi, ministras taip pat yra atsakingas už ūkinę ir finansinę ministerijos veiklą nepriklausomai nuo šios veiklos pobūdžio.

<...> ministerijos, vykdančios jai pavestos srities valstybės valdymo funkcijas ir šioje srityje įgyvendinančios valstybės politiką, veikloje esama *inter alia* veiklos, susijusios su vidaus administravimo funkcijų vykdymu. <...> pagal Konstituciją ministras turi, be kita ko, įgaliojimus įstatymų ir kitų teisės aktų nustatyta tvarka pasirinkti ministerijai pavestai sričiai priskirtų įstaigų vadovus ir priimti juos į darbą, atleisti iš jo.

<...> pažymėtina, kad Konstitucijos 98 straipsnio 1 dalies nuostatos „ministras vadovauja ministerijai“ suponuojama asmeninė ministro atsakomybė reiškia jo asmeninę atsakomybę už visą savo veiklą, *inter alia* už tinkamą jam suteiktą vidaus administravimo įgaliojimų ministerijos, ministerijai pavestai sričiai priskirtų įstaigų atžvilgiu (kaip antai atleisti ministerijos darbuotojus, taip pat ministerijai pavestai sričiai priskirtų įstaigų vadovus iš darbo) įgyvendinimą.

<...>

<...> pagal Konstituciją, *inter alia* jos 5 straipsnio 3 dalį, 30 straipsnio 2 dalį, konstitucinį teisinės valstybės principą, asmeniui, dėl valstybės institucijų, pareigūnų neteisėtų veiksmų patyrusiam materialinę ir (arba) moralinę žalą, ši žala privalo būti atlyginta, atsižvelgiant į įstatyme nustatytus protingus ir pagrįstus kriterijus jos dydžiui nustatyti. <...> ši valstybės pareiga aiškintina kaip apimanti ir jos prievolę atlyginti asmeniui ministro neteisėtais veiksmais, atliktais įgyvendinant vidaus administravimo įgaliojimus ministerijos, ministerijai pavestai sričiai priskirtų įstaigų atžvilgiu, padarytą materialinę ir (arba) moralinę žalą.

<...>

<...> pagal Konstituciją, *inter alia* konstitucinius atsakingo valdymo, teisinės valstybės principus, jeigu valstybės pareigūnai, *inter alia* ministrai, netinkamai įgyvendindami jiems Konstitucijos ir įstatymų suteiktus įgaliojimus, neteisėtais veiksmais (neveikimu) padaro materialinę ir (arba) moralinę žalą asmenims, tokie jų veiksmai negali būti tapatinami su pačios valstybės (jos institucijų) veikimu (neveikimu), žalą padarę valstybės pareigūnai, *inter alia* ministrai, turi nustatyti tvarka atsakyti už savo veiksmus, dėl kurių atsirado žala.

<...>

<...> pagal Konstituciją, *inter alia* jos 5 straipsnio 3 dalį, 30 straipsnio 2 dalį, 128 straipsnio 2 dalį, konstitucinius atsakingo valdymo, teisinės valstybės principus, užtikrinant tinkamą visos visuomenės interesų paisymą, turi būti sudarytos prielaidos valstybei, įvykdžiusiai (per savo institucijas) konstitucinę pareigą atlyginti asmeniui jos institucijų, pareigūnų, *inter alia* ministrų, neteisėtais veiksmais (neveikimu) padarytą materialinę ir (arba) moralinę žalą, gauti dėl to savo patirtų (visų ar dalies) praradimų atlyginimą iš Konstitucijos ir įstatymų jiems suteiktus įgaliojimus netinkamai įgyvendinusių valstybės pareigūnų, *inter alia* ministrų. Tik taip užtikrinama, kad valstybei nuosavybės teise priklausantis turtas tarnaus bendrai tautos gerovei. Tuo tarpu tokių prielaidų nesudarius nebūtų užtikrinta *inter alia* tai, kad žalą padarę valstybės pareigūnai, *inter alia* ministrai, nustatyti tvarka atsakytų už savo veiksmus, taigi ir tai, kad žmonės pasitikėtų viešosios valdžios institucijomis ir apskritai valstybe;

tai būtų nesuderinama su Konstitucija, *inter alia* konstituciniais atsakingo valdymo, teisinės valstybės principais.

Kaip minėta, pagal Konstituciją asmeniui, dėl valstybės institucijų, pareigūnų neteisėtų veiksmų patyrusiam materialinę ir (arba) moralinę žalą, ši žala privalo būti atlyginta, atsižvelgiant į įstatyme nustatytus protingus ir pagrįstus kriterijus jos dydžiui nustatyti. <...> nurodytosios oficialiosios konstitucinės doktrinos nuostatos *mutatis mutandis* taikytinos ir įstatyme reguliuojant valstybės pareigos atlyginti ministro neteisėtais veiksmais, atliktais įgyvendinant vidaus administravimo įgaliojimus ministerijos, ministerijai pavestai sričiai priskirtų įstaigų atžvilgiu, padarytą žalą, taip pat šią pareigą įvykdžiusios valstybės regreso (atgręžtinio reikalavimo) teisės į žalą padariusį asmenį – ministrą įgyvendinimo tvarką.